Stenogrammid

XII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 14.02.2012, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:03 "Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018" 2011. aasta täitmise aruande arutelu
2. 11:44 Riigikogu avalduse "Tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele" eelnõu (179 AE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

09:58 Aseesimees Laine Randjärv
Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu viienda töönädala teisipäevast istungit. Nüüd on võimalik anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Tarmo Tamm!

10:00 Tarmo Tamm
Väga austatud proua juhataja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni mõnda liiget ikkagi ei rahulda see, kuidas on lahendatud olukord Riigimetsa Majandamise Keskuses. Eelmisel nädalal andis justiitsminister meile hinnangu selle juhtumi kohta ja see hinnang oli küllaltki negatiivne. Kuna Riigimetsa Majandamise Keskus kuulub keskkonnaministri valitsemisalasse, siis meil ongi keskkonnaministrile arupärimine, mis koosneb kolmest punktist. Me tahame keskkonnaministri käest saada ammendavaid vastuseid. Aitäh!

10:01 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Kas soovitakse veel arupärimisi või eelnõusid üle anda? Rohkem soove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Kui see vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatule, edastab Riigikogu esimees selle adressaadile viivitamata.
Läheme teadete juurde. Kolmapäeval, s.a 15. veebruaril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo ning välisminister Urmas Paet. Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimised haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoole, keskkonnaminister Keit Pentusele ning majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile.
Head kolleegid, palun teeme kohaloleku kontrolli!
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 83 rahvasaadikut, puudub 18.

---

1. 10:03 "Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018" 2011. aasta täitmise aruande arutelu

10:03 Aseesimees Laine Randjärv
Me asume tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on "Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018" 2011. aasta täitmise aruande arutelu. Ettekandja on justiitsminister Kristen Michal. Palun!

10:04 Justiitsminister Kristen Michal
Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Aasta tagasi kuulsite esimest ettekannet kehtivate kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kohta. Eelmine justiitsminister rõhutas siis ratsionaalse ning

erakondadeülese kriminaalpoliitika tähtsust. Tahan teile kinnitada, et samu põhimõtteid peab oluliseks ka praegune valitsus, ning usun, et meie koostöö õiguskomisjoni, põhiseaduskomisjoni ning erikomisjonidega praeguse Riigikogu koosseisu ajal on seda hästi tõestanud.
Teine oluline põhimõte kriminaalpoliitika kujundamisel on olnud teaduspõhisus. Nagu tuleneb ka meie õiguspoliitika põhimõtetest, peame tähtsaks, et kõigi kaalukamate seadusmuudatuste mõjusid analüüsitakse nii enne kui ka pärast seaduse rakendamist. See on ju ka igati loogiline, sest just mõju on see, mida me soovime saavutada, mitte uus paragrahv või kõrgem karistusmäär.
Samas on kriminaalpoliitika tihedalt seotud teiste poliitikavaldkondadega. Seetõttu leiab arengusuundades peaaegu niisama palju viiteid Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Sotsiaalministeeriumi tegevustele, kui on ootusi kriminaaljustiitssüsteemile. Nende probleemide põhjused, millega tuleb õigussüsteemis tegelda, on tihti hoopis muus eluvaldkonnas. Selleks et neid probleeme lahendada, peab õigussüsteem olema sageli justkui sild, mis viib teiste valdkondade juurde tagasi. See on ka põhjus, miks me õpetame vanglas eesti keelt ja ametioskusi ning saadame näiteks narkomaane vangla asemel ravile. Kriminaalpoliitika peamine eesmärk on kuritegevust vältida. Nagu järgnevast ettekandest selgub, head võimalused selleks on tihti ka väljaspool kriminaaljustiitssüsteemi.
Alustan kuritegevuse ülevaadet prognoosidest, mis tehti aasta tagasi. Kui mõne aasta eest ennustati avalikkuses kuritegevuse kasvu masu tõttu, siis 2011. aasta eel olid hirmud seotud eelkõige euro kasutuselevõtuga. Mõlemal juhul on ennustuste taga olnud pigem emotsionaalne hirm kui ratsionaalne analüüs. Möödunud aasta näitas, et nii vargused kui ka röövimised, mille leviku kasvu kardeti, hoopis vähenesid märkimisväärselt. Samuti arvati, et suureks probleemiks kujuneb eurode võltsimine. Loomulikult avastati võltsitud eurosid mullu varasemast rohkem, kuid samal ajal vähenes teiste rahatähtede, sh kroonide võltsimine ning kokkuvõttes oli avastatud võltsraha kogus mullu väiksem kui paljudel varasematel aastatel. Meil on kindlasti põhjust rõõmustada, et need ennustused ei täitunud. Kas seetõttu, et selleks ohuks oldi rohkem valmis, või põhines ennustus rohkem emotsioonidel, seda on raske öelda, aga tulemus on igal juhul positiivne.
2011. aastal registreerisid uurimisasutused ja prokuratuur 42 567 kuritegu. Seda on 12% vähem kui 2010. aastal ja 26% vähem kui 2003. aastal, mis oli esimene aasta, mil kehtis karistusseadustik. Kuritegude registreerimine vähenes üle Eesti erinevalt üle-eelmisest aastast küllaltki ühtlaselt. Kuritegude arv vähenes 12 maakonnas. Pärnumaal jäi see peaaegu 2010. aasta tasemele ning Jõgevamaal ja Saaremaal pisut kasvas, õnneks küll ainult mõne protsendi. Endiselt pannakse kõige enam kuritegusid toime Ida-Virumaal ja Tallinnas. Kõik te saate oma piirkonna statistikaga tutvuda Justiitsministeeriumi võrgukodus.
Nagu ütlesin, vähenes varavastaste kuritegude arv märkimisväärselt – 19%. Kui röövimised on vähenenud pikka aega, siis loodame väga, et varguste ja kelmuste poolest oli 2011. aasta pöördepunkt ning nende kuritegude arv enam endisele tasemele ei tõuse. Kelmuste seas on aasta-aastalt kasvanud selliste juhtumite osakaal, mis pannakse toime elektrooniliste vahendite abil. Kuna raha liigub suurel määral virtuaalselt, siis püüavad ka kelmid sellele elektrooniliste kanalite kaudu jälile saada. Kuna pole otsekontakti ohvriga, siis saab neid kuritegusid toime panna mis tahes maailma punktist ning seetõttu on neid keerukam lahendada.
Varguste arvu vähenemist kinnitavad nii registreeritud kuritegude statistika, elanikkonna küsitlused kui ka näiteks turvafirmade andmed. Võrreldes tunamullusega oli vähem vargusi nii kauplustest, eluruumidest kui ka autodest, kui nimetada peamisi kohti, kust varastatakse. Registreeritud varguste arv vähenes 20%. Politsei alustas 2011. aastal kriminaalmenetluse ligi 20 000 vargusjuhtumi uurimiseks. Kuigi vargused moodustavad ligi poole registreeritud kuritegudest, on teada, et osa inimesi jätab neist politseile teatamata, sest juhtumit ei peeta piisavalt tõsiseks. Eelkõige kehtib see väikese kahjuga varguste puhul, näiteks vargused autost ja aiamaalt. Neist teatab politseile vaid mõnikümmend protsenti ohvritest. Teatatakse aga aktiivselt juhul, kui kahju on suur või kui on loota kindlustushüvitist, see puudutab eelkõige auto- ja korterivargusi. Siiski peaks politseile teatama ka juhtumitest, mille kahju on väike. Nii-öelda pisivargused ei pea olema elu osa, neid ei tohi võtta loomulikult. Tuletan meelde, et kuriteost teatamiseks ei pea politseijaoskonda kohale minema, vaid piisab sellest, kui saata kuriteoteade prefektuuri meiliaadressile. Loomulikult võib teatamata jätmise taga olla ka ehteestlaslik ratsionaalsus: väike asi, politseil on olulisematki, millega tegelda. Aga nagu kuritegevus algab pisikuritegudest, nii algab ka kuritegevusvastane võitlus tegelemisest väiksemate rikkumistega, mistõttu tuleb õiguskaitses ka sellistele juhtudele tähelepanu pöörata.

10:09 Aseesimees Laine Randjärv
Vabandust, ettekandja! Saalis on liiga suur lärm.

10:09 Justiitsminister Kristen Michal
Kui varavastase kuritegevuse vähenemine oli eelmise aasta hea uudis, siis negatiivselt paistab silma liiklus- ja vägivallakuritegude arvu kasv. Liikluskuritegude enamiku moodustab joobes juhtimine, mida 2011. aastal registreeriti 10% enam kui aasta varem. Ka joobes juhtimise väärtegude arvu kasv kinnitab seda, et mullu istus purjus peaga autorooli rohkem juhte kui varem. Ometi ei tõttaks ma sellest tõdemusest järeldama, nagu oleks inimeste õiguskuulekus kuidagi vähenenud. Pigem võib see anda tunnistust, et majanduskriisi positiivne mõju kuritegevusele, mis väljendus selles, et alkoholi tarbiti vähem, on otsa saanud. Julgen väita, et alkohol on peamine kuritegevust mõjutav tegur Eestis ning eelkõige avaldub selle mõju liikluses ja vägivallakuritegevuses. Viimaste aastate trendid näitavad, et kui alkoholi vähem tarbitakse, siis kahaneb ka tapmiste ja mõrvade ning kergemate vägivallakuritegude arv. Alkoholi tarbimise kasvades suurenevad ka vägivallanäitajad. Ebaloomulikud surmad – alates liiklus- ja tulesurmadest kuni uppumis- ja vägivallasurmadeni – on kõik suuremal või vähemal määral seotud alkoholi mõjuga inimese käitumisele. Kuna Eestis on ühtviisi palju nii joojaid üldse kui ka neid, kes joovad liiga palju, siis olemegi oma musta statistikaga Euroopa tipus. Viimaste võrreldavate andmete järgi jääb Eesti tapmiste arvult maha vaid Leedust ning meie tapmiste suhtarv ületab Euroopa keskmist ligi neli korda. Kui Euroopa Liidus räägitakse eesmärgist viia liiklussurmade arv nullini, siis minu meelest oleks veelgi inimlikum saavutada selline siht alkoholisurmade puhul.
Tapmiste arvu vähendamiseks on väga vähe administratiivseid vahendeid, mida saaks kriminaaljustiitssüsteemis rakendada. Üks meede, millel võib olla mõningane mõju, on reageerimine kergematele vägivallajuhtumitele. Näiteks perevägivalla puhul on teada, et kui paarisuhtes on juba kord vägivalda olnud, siis see aja jooksul pigem süveneb, kui hääbub. Viimase aasta jooksul tegi Justiitsministeerium koos politsei ja prokuratuuriga palju tööd selle nimel, et ei oleks juhtumeid, kus vägivallale ei reageerita. Kindlasti jätkame selle tähtsa teemaga sellelgi aastal. Tahan tunnustada prokuratuuri ja politseid selgelt võetud hoiaku eest, et perevägivallajuhtumeid võetakse tõsiselt. Kevadel näeme, kas alkoholi tarbimise ja vägivalla ning liikluskuritegude seos sai taas kinnitust või tuleb nende kuritegude kasvu põhjust otsida mujalt.
Minu ettekandest ning kuritegevuse ja alkoholi tarbimise seostest ei peaks tegema järeldust, et populistlik alkoholivastane võitlus lahendab kõik küsimused. Küll tuleks hoolega mõelda sellele, mida saab teha riik ja mida saavad teha omavalitsused. Erilise tähelepanu all peaks olema noortega tegelemine. Ehkki me igaüks saame muutuda paremaks iga järgmise valikuga, mida me teeme, peaks teadlik eluviiside valik algama juba nooruses. See, mida keegi teeb oma vabal ajal ja kuidas ta seda sisustab, on tema teadlik valik. Kui need valikud lähevad valesti, siis saavad nendest valikutest arvud statistikas. Selline arusaam kultuurist, et alkohol on see, mille ümber keerleb vaba aja veetmine, viib selle kultuuri viljeleja poe taha. Ometi ei peaks siit otsima sõnumit, et arukas inimene ei võiks õhtul sõpradega koos olles alkoholi tarvitada. Nii nagu isa ei peaks lastega loomaaeda minema ainult lastekaitsepäeval või oma ema ei peaks meeles pidama üksnes emadepäeval, nii ei peaks noortele alkoholi asemel tegevust pakkuma vaid kampaania korras. Kindlasti saame seda teemat arutada ratsionaalselt ja populismita, kui Sotsiaalministeeriumis valmivad uued alkoholipoliitika alused. Eriti loodan, et lähiaastail saame tegutseda läbimõeldult selle nimel, et varasest east alates tehtaks paremaid valikuid. See on kõige olulisem sihtrühm, kellega tööd teha. Noored kujundavad selle, millises Eestis me elame 10, 20 või 30 aasta pärast. Tänastest otsustajatest-tegutsejatest sõltub, kas Eesti on avatud, aktiivne ja elurõõmus põhjamaa või riik, kus rahvuslik spordiala on pudelimäng.
Mõni sõna turvalisust mõõtvatest näitajatest. Eelmisel aastal räägiti palju sellest, kas üldse ja miks on mõtet Eestis elada. Üks oluline kriteerium on kindlasti turvatunne: kas ma saan oma kodus olla või tänaval liikuda ilma hirmuta, et mind võidakse lõbu või saamahimu tõttu rünnata. Uuringute järgi tunneb praegu enamik inimesi end oma kodukohas pimeda ajal üksi liikudes julgelt. 2011. aastal tundis ennast sellises olukorras ebakindlalt 28% inimestest. Võrreldes 1990. aastatega oleme teinud suure sammu edasi. Rõõmu teeb see, et ehkki majanduskriisi aastail on olud olnud ebakindlamad, on inimeste turvatunne püsinud samal tasemel. Oleme turvatunde poolest Euroopas keskmisel kohal. Meie turvatunnet mõjutavad tegurid erinevad siiski mõnevõrra Lääne-Euroopa omadest. Pole meil ju probleeme vägivaldsete antisotsiaalsete noortejõukudega, nagu on Inglismaal või Põhjamaades. Kindlasti aitab näitajat madalal hoida ka Eesti suhteliselt hõre asustus, mis tähendab, et kokkupuuteid

võõrastega on üldse vähem. Samal ajal hirmutavad Eesti inimesi joobes ja käratsevad inimesed, kes tihti käituvad agressiivselt. Eelkõige paistab see probleem silma Ida-Virumaal, mille elanike turvatunne on võrreldes muu Eestiga selgelt nõrgem. Arvan, et peaksime selles asjas Virumaa eripärale rohkem tähelepanu pöörama.
Turvatunde ja kindlasti ka tegeliku turvalisuse kasvu näitab see, kui tõenäoliseks peavad inimesed võimalust, et keegi murrab nende koju sisse ja püüab midagi varastada. 2000. aastal pidas seda tõenäoliseks 44% vastanutest, seega peaaegu iga teine inimene. 2012. aastal oli see näitaja 23%. Kuid jällegi: Virumaal oli selliseid inimesi 40%, sh 6% pidas sissemurdmist väga tõenäoliseks.
Räägin nüüd 2011. aasta kaalukamatest tegevustest kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kontekstis. Justiitssüsteemis on üks meie peamisi eesmärke vähendada alaealiste kokkupuuteid õigussüsteemiga. Üks meede selleks on kriminaalmenetluse pikkuse lühendamine. Siin oleme menetlustähtaegu jälginud juba mitu aastat. Hea meel on tõdeda, et lähenemine menetluse keskmise pikkuse eesmärgiks seatud ühele kuule toimus ka 2011. aastal, mil keskmine kohtueelne menetlus kestis tunamulluse 2,7 kuu asemel 2,3 kuud.
Alaealiste kuritegevuse vähendamise vallas on Justiitsministeeriumil tihe koostöö Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Ootame siin lähiaastatel suurt kvaliteedihüpet.
Esiteks tahame omavalitsustel aidata parandada lastele ja peredele mõeldud teenuste ning kuriteoennetuse kvaliteeti.
Teiseks soovime Põhjamaade eeskujul luua programmi, et intensiivselt sekkuda probleemsete noorte mureküsimustesse. See tähendab, et me püüame tõsiseid käitumisprobleeme lahendada lisaks huviringitegevuse pakkumisele ka noort ja tema peret sekkumismeetmete abil mõjutades, mis on andnud teistes riikides häid tulemusi. Praegu pole meil sekkumismeetmeid, mis oleksid nii tõhusad, et tänu neile ei tarvitseks meil last kinnisesse asutusse saata, ja samal ajal küllalt leebed, et hoida last tema igapäevases keskkonnas. Sellised meetmed peavad mõjutama kõiki probleeme, mis on lapse käitumisraskusi põhjustanud, näiteks pere- ja terviseprobleemid, õpiraskused ning puudujäägid sotsiaalsetes ja suhtlemisoskustes.
Kolmas tegevussuund puudutab lapsi ja noori erikoolides ning vanglates. Siin soovime rakendada tõhusat järelhooldussüsteemi, et aidata neil oma igapäevases keskkonnas paremini kohaneda. Meie laiem eesmärk on see, et kinnistesse asutustesse satuksid lapsed vaid äärmisel juhul ning et seal viibivate laste arv väheneks. Nii Eestis kui ka mujal maailmas on tõestatud, et kõige halvem variant on lukustada laps või noor aastaks või paariks kinniste uste taha. Kinnised asutused, töötagu nad nii hästi kui tahes, toodavad kuritegevust, mitte ei vähenda seda. Tänavu loodame pidada diskussiooni ka sel teemal, milliseid asutusi me probleemsete noorte jaoks vajame. Praegu saadame sellised lapsed sovetiaja traditsiooni jätkuna erikooli, ehkki teame, et nende laste põhiline probleem pole edasijõudmatus koolis. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel on 75%-l erikooli õpilastest diagnoositud psüühikahäire, teisisõnu, need lapsed vajavad eelkõige sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi abi, mitte haridust kinniste uste taga. Igal juhul on arutelu sel teemal avatud.
Jätkan tervishoiuga. Sügisel valmis Tartu Ülikoolis Justiitsministeeriumi tellitud uuring pettuste ja korruptsiooniriskide kohta tervishoiusektoris. Suur tähelepanu, mida uuring pälvis nii meedias kui ka meditsiinisektoris, on kindlasti märk, et ühelt poolt puudutab see valdkond meid kõiki ning teiselt poolt on tegu keeruka ja suletud süsteemiga. Uuringust tuli selgelt välja tervishoiusektori korruptsioonitundlikkus, alates seadmete hangetest kuni ravijärjekorra määramiseni raha eest. Autorid soovitavad tervishoiusektori tugevamat järelevalvet, kuid seda koos ennetavate meetmetega. Kindlasti arutame neid meetmeid oma partneritega, kui hakkame sel aastal kokku panema uut korruptsioonivastast strateegiat. Niisiis on võitlus korruptsiooniga meditsiinis üks uue strateegia võimalikke suundi. Ennetamaks teie küsimust, kas pärast õnnestunud ravi ei tohigi enam tohtrile kommikarpi ja lillekimpu viia, ütlen, et võib küll ja aitäh võib arstile ka alati öelda. Südamest tulev tänu ei väljendu alati asjades.
Meditsiiniküsimusi, millega justiitsminister mullu tegeles, oli veel. Kui läinud aasta kõnes rääkis eelmine justiitsminister kuritegusid toime pannud narkomaanide ravist, siis täna on põhjust rääkida seksuaalkurjategijate ravist, mida käsitlev eelnõu äsja parlamenti jõudis. Kuigi ka Riigikogu saalist on mulle tulnud küsimus, kas seksuaalkurjategijaid ei võiks ravida pigem tangidega, eelistame Justiitsministeeriumis teaduslikke meetodeid, mis ühendavad ratsionaalsuse ja tulemuslikkuse. Raviks motiveeritud seksuaalkurjategijate ja terve ühiskonna seisukohalt on pakutud kompleksravi parim ning teistes maades tõestatud lahendus. Selle eelnõu taga on pikk koostöö spetsialistidega ja kogemuste

vahetamine teiste riikidega. Usun, et seksuaalkurjategijate, pedofiilide ravimiseks mõeldud programmid, mis on kombineeritud karistustega, tähendavad iga maksumaksja silmis hästi kulutatud ressursse. Ei ole midagi olulisemat kui laste turvalisus. Olen veendunud, et see on ka austatud Riigikogu seisukoht.
Vanglas viibis aastavahetuse seisuga 3399 inimest. Eurostati viimased andmed näitasid, et see arv paigutab meid koos Läti ja Leeduga Euroopa tippu. Kui tahame jõuda Euroopa keskmisele tasemele, peab Eestis vangide arv kaks korda vähenema. Tuletan meelde, et ühe vangi ülalpidamine kuus maksab ligi tuhat eurot. Seega on ühiskonnale kuluka vanglasüsteemi kulude vähendamine, leides paremaid tulemusi tagavaid lahendusi, üks eesmärk, mida peaksime otsuseid tehes silmas pidama.
Võrreldes 2010. aastaga ei muutunud eriti vahistatute ega süüdimõistetute arv. Süüdimõistetute arv vähenes kõige rohkem 2007. aastal ning vahistatute arv 2009. ja 2010. aastal. Seda tänu prokuratuuri sihiteadlikule tööle. Lähiaastail loodame vähendada vahistatute arvu, asendades vahistamisi elektroonilise valvega. Eelmisel aastal jõustunud seadusmuudatuse järel on kohus seda võimalust kasutanud juba 32 korral. Vanglast enne tähtaega vabanenute puhul on elektroonilise valve süsteem end igati õigustanud. Loodetavasti on see niisama edukas ka vahistatute puhul.
Vangistuspoliitikas oli 2011. aasta oluline ka seetõttu, et hoo sai sisse Tallinna vangla rajamine Rae valda. Praeguste plaanide kohaselt peaks uus vangla avama oma trellitatud uksed 2015. aastal ja Tallinna kesklinnas saab sulgeda vangla, mis praegu Eestile arenenud riigina just erilist au ei tee.
Jätkan karistuste teemal. Peale nende kurjategijate, kes vanglas karistust kannavad, ning nende, kelle retsidiivsust püüame vähendada muude meetmetega, on hulk inimesi, kelle karistamist me ei taha oma rahakoti peale võtta. Jutt käib neist kurjategijatest, kelle saadame lisakaristusena riigist välja või anname rahvusvaheliste lepete alusel teistele riikidele välja. 2011. aastal saatis riik Eestis toimepandud kuritegude eest kodumaale karistust kandma viis inimest. Tõsiasja, et Eesti pole kuritegevuse mõttes atraktiivne koht, näitab ka see, et neist rohkem on kurjategijaid, kes saadetakse mujal toimepandud kuritegude eest karistust kandma Eestisse. Mullu võtsime vastu üheksa sellist inimest. Õnneks oli selliseid juhtumeid kaks korda vähem kui tunamullu.
Lähen edasi ressursside teemal. 2011. aastal kujunes kuritegude lahendamise määraks 55%. See määr oli tublisti kõrgem kui tunamullune 48,5%. Andmed aga näitavad, et mõlemal aastal tehti ühepalju tööd, sest uusi menetlejaid politseisse ega prokuratuuri ei lisandunud ning aastaga lõpule viidud menetluste arv oli kahel aastal samal tasemel. Ilmselt pole kriminaalmenetlejate arvu kasvu näha ette ka tulevikus, mistõttu saab kuritegude lahendamise protsent kasvada eelkõige kuritegevuse vähenemise tõttu. Kui on vähem menetlusse tulevaid kriminaalasju, siis jõuab lahenduseni suurem osa neist juhtumitest, millest politseile on teada antud. Kui me tahame saada paremat tulemust, väljendugu see väiksemas kuritegevuses või paremas turvatundes, peame kuritegevusvastase võitluse ressursse juhtima väga targalt. Iga sammu eesmärk peab olema vähendada kuritegevust. Kui narkomaani või seksuaalselt hälbinud inimese ravi annab retsidiivsuse vähendamisel paremaid tulemusi kui tema vangis hoidmine, siis peame neid võimalusi kasutama ning juurde otsima. Me pole nii rikkad, et saaksime lubada kõrgeid kuritegevuse näitajaid.
Eelmisel aastal valmis esimene kuritegevuse kulude analüüs. Ka selle leiate Justiitsministeeriumi võrgukodust. Uurisime koos politseiga, kui palju maksab ühe joobes juhtimise ja poevarguse kriminaalasja kohtueelne menetlemine.

10:23 Aseesimees Laine Randjärv
Hea ettekandja! Kui palju oleks aega juurde vaja? Kas kaks minutit sobib?

10:23 Justiitsminister Kristen Michal
Sobib.

10:23 Aseesimees Laine Randjärv
Kaks minutit.

10:23 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Tulemused olid kainestavad. Riik kulutab ühe varguse menetlemisele – jutt on poevargusest – ligi kümme korda rohkem ressursse, kui on selle varguse kogukahju. Usun, et nõustute, et seda ei saa pidada proportsionaalseks ega arukaks viisiks, kuidas sisejulgeoleku raha kasutada. Ühe joobes

juhtimise kriminaalasja kohtueelne menetlus maksab keskmiselt 200 eurot, kauplusevarguse menetlus 191 eurot. Kokku kulub nendeks menetlusteks aastas ligikaudu 1,4 miljonit eurot.
Lõpetuseks peatun paari sõnaga Justiitsministeeriumi 2012. aasta plaanidel. Aasta algus on kriminaalpoliitika poolel olnud eelnõuderohke: Riigikogusse on jõudnud uus jälitustegevuse regulatsioon ning seksuaalkurjategijate kompleksravi eelnõu, kohe järgnevad uue korruptsioonivastase seaduse eelnõu ning kohtuekspertiisiseaduse muudatused, mis peamiselt puudutavad DNA ja sõrmejälgede registri toimimist. Ent suurem töö seisab käesoleval aastal ees seoses karistusseadustiku revisjoniga. Professor Jaan Sootaki juhtimisel tegutseva töögrupi analüüs valmib lähiajal ning seejärel asub tööle kodifitseerimiskomisjon, kelle töö tulemusel peaks aasta lõpuks valmima ka eelnõu. Kriminaalmenetluses suuremaid reforme 2012. aastal plaanis ei ole, küll aga plaanime üle vaadata kannatanuid ja tsiviilhagejaid puudutavad sätted ning kaalume asitõendite realiseerimise ja konfiskeerimise tõhustamise võimalusi. Kevadel on kavas kooskõlastusringile saata uus väärteomenetluse seadustiku eelnõu. Seadusi tuleb veel ja kindlasti jätkame ka uuringutega. Selles valdkonnas seisab meil veel palju ees. Soovime niisama tõhusa koostöö jätkumist ka Riigikoguga. Ma tänan!

10:25 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu ettekandjale! Enne kui me asume küsimuste juurde, on informatsiooniks teatada, et Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 155 lõike 4 järgi võib iga Riigikogu liige selle päevakorrapunkti arutelul esitada ettekandjale ühe suulise küsimuse. Palun, Urve Palo!

10:26 Urve Palo
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud minister, aitäh teile ülevaate eest! Te rääkisite sellest, kui oluline on vähendada alkoholi tarbimist Eestis ja seda eriti noorte hulgas. Minu küsimus ongi, millised plaanid valitsusel selles suunas on, et alkoholi vähem tarbitaks. Ma toon lihtsalt ühe näite. Kui õhtusel ajal televiisorit vaadata, siis me reklaamipausi ajal sageli näeme, et viiest reklaamist kolm on alkoholireklaamid, kus räägitakse, kui *cool* tegevus on alkoholi joomine. Aga see on ainult üks näide. Mis plaanid teil on, et alkoholi tarbimist Eestis vähendada?

10:27 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Kui te panite tähele, siis ma juhtisin tähelepanu, et alkohol on väga oluline tegur kõikide isikuvastaste ja võib-olla ka liikluskuritegude põhjustamisel. Üks poliitika, mida töötab välja Sotsiaalministeerium, käsitleb alkoholitemaatikat laiemalt. Küll pean mina isiklikult väga tähtsaks rõhutada, et alkoholivastane võitlus ei pea kandma sellist populismi pitserit. Jutud reklaami ärakeelamisest ja kõigest muust, ma kardan, on pigem populism. Tuleks mõelda sellele, kuidas pakkuda noortele ja nendele inimestele, kes teevad tulevikus oma valikuid, mõtestatud tegevust ning neid käitumisviise ja võimalusi, mida saab kasutada, et vaba aega ei hakataks sisustama alkoholiga. Sellel teemal on aegade jooksul tehtud mitmeid uuringuid ja te olete kindlasti kõiki neid lugenud. Nendest uuringutest tuleb väga lihtsalt välja see, et neid, kelle kohta öeldakse *heavy user*, ehk väga püsivalt, pidevalt ja palju alkoholi kasutavaid isikuid üldiselt ei saa muuta. Neid ei muuda sellega, kui alkoholi müüakse erinevatel kellaaegadel, neid ei mõjuta ka reklaamid ega miski muu, nemad joovad selle kraami igal juhul ära. Pigem tulekski tegelda selle põlvkonnaga, kes kasvab ja saab ise oma valikud teha. See on minu sõnum.

10:27 Aseesimees Laine Randjärv
Järgmisena annan sõna Mailis Repsile. Tehnilise probleemi tõttu läks järjekord segamini. Palun, Mailis Reps!

10:28 Mailis Reps
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Tahtsin küsida teie käest küll lähisuhtevägivalla kohta, aga kahjuks pean ka pöörduma alkoholiteema poole. Te rõhutasite oma vastuses veel kord, et reklaami keelustamine on teie arvates populism. Te rääkisite uuringutest. Ma usun, et te olete kursis sellega, et mitte ainuüksi Eestis, vaid ka rahvusvaheliselt on korduvalt uuringutega tõestatud, et reklaam mõjub kõige enam noortele ja väga noortele. Seetõttu on mul teile kui justiitsministrile küsimus: kui on

tõestatud, et noortele mõjub reklaam positiivselt, selles mõttes, et nad ka käituvad reklaami järgi, ja alkoholi tarbimise piiramine reklaami keelustades on üks tugevaid meetmeid, siis miks te arvate, et see Eestis ei peaks töötama?

10:29 Justiitsminister Kristen Michal

Aitäh! Küllap te teate, et minu eelmine töö oli ühe erakonna peasekretäri amet, mida ma pidasin kaheksa aastat. Ma kuulusin nende hulka, kes kulutasid arutult palju raha igasuguste reklaamide peale. Ettekujutus, et reklaamiga on võimalik saavutada kõike, mida muidu ei õnnestu saavutada, on minu meelest suhteliselt pinnapealne. Samuti ei sunni Keskerakonna reklaamid inimesi kuidagi Keskerakonda valima, vaid inimesed teevad ka teistsuguseid valikuid. Samamoodi näeme noori inimesi, kes lähevad trenni või huviringi ja kes ei hakka sellepärast pudelit võtma, et telekast tuli alkoholireklaam. Veel kord: ma arvan, et reklaamiga tegelemine on asendustegevus. Tuleks ikkagi küsida, mis on need tegevused, mida noortele pakutakse, mida pakuvad omavalitsused, mida pakuvad vabaühendused, ja mida olete teie teinud, et noortele tegevust pakkuda. See on minu meelest peamine küsimus, sest sellest algavad eluhoiakud. Ega eluhoiakud ei alga sellest, kas ja millisel kujul reklaami näidatakse. On palju inimesi, kes teevad oma valikud ise ja seda sõltumata sellest, mida reklaamitakse.

10:29 Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Laanet!

10:30 Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Kõigepealt tänu sisuka ettekande eest! Ma oleksin kindlasti valmis pikemalt debateerima teatud seisukohtade üle, mis teil siia on kirja pandud, aga meie suhtlemise praegune formaat siin suures saalis seda kahjuks ei luba. Ma tulen sellise teema juurde nagu lähisuhtevägivald. Positiivne on kindlasti see, et perevägivald on olnud ministri prioriteet. Ta on ka oma valitsemisalas seda väga selgelt rõhutanud. Kuid mulle tundub oma kogemusest lähtudes üha rohkem, et inimeste omavahelistest suhetest, kas siis lähisuhetest või ka veidi laiemalt tulenevad probleemid ühiskonnas järjest ja järjest kuhjuvad. Kui sult varastatakse hoovi pealt ämber ära, siis, hea küll, ostad uue, pole häda. Aga kui vaimne vägivald pidevalt kasvab ja see tipneb füüsilise vägivallaga, siis on see tõsine probleem ühiskonna jaoks. Mida on siin plaanis teha?

10:31 Justiitsminister Kristen Michal

Ma arvan, et me peame seda debatti pikemal kujul jätkama, ma mõtlen küsimust vaimse vägivalla kohta. Ma ei oska nii abstraktselt öelda, kus see vaimne vägivald on ja milles see seisneb. Aga teil on õigus. Perevägivallajuhtumitele reageerimise, kaasa arvatud kergematele vägivallajuhtumitele reageerimise on nii politsei, prokuratuur, Siseministeerium kui ka Justiitsministeerium võtnudki erilise tähelepanu alla ja sellega tegeldakse. Me saame hilisemas debatis täpsustada, mida te mõtlete laiema vaimse vägivalla all. Eks igaüks tajub ühiskonda erinevalt.

10:31 Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Palling!

10:32 Kalle Palling

Aitäh! Austatud minister! Te rääkisite sõiduki juhtimisest alkoholijoobes, sellele järgnevast karistusest ning selle karistuse menetlemise kallidusest. Kas teie hinnangul oleks mõni lahendus, mis aitaks vältida sõidukisse istumist alkoholijoobes? Sotsiaalministeerium on oma alkoholipoliitikas maininud võimaliku alkoluku kasutuselevõttu autodes. Soome ja Rootsi on teatud juhtudel seda teed läinud. Kas Eestis võiks kaaluda, et see lähiajal kasutusele võtta? Võrreldes aastaga 2010 suurenes 2011. aastal liikluskuritegude arv 12%. Ma pean silmas just joobes juhtimist.

10:33 Justiitsminister Kristen Michal

Aitäh! Nagu teie pean ka mina alkolukkude temaatikat väga huvitavaks. Ma arvan, et sellega tuleb edasi tegelda. Ma tean, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on käsil üks kava, mille raames alkolukkude teemat käsitletakse. Meie oleme seal kaasvastutajad ja kindlasti paneme õla alla sellele, et

aidata analüüsida Põhjamaade praktikat alkolukkude kasutamisel. Küll võib öelda, et alkolukud on ikkagi pigem järelmeede nende inimeste jaoks, kes on juba korra mingisugusesse pahandusse sattunud. Ma arvan, et Eestis peaks see arutelu olema laiem kui alkolukud. Kuid see on ka üks võimalik tehniline lahendus. See on väga hea tehniline lahendus auto mittekäivitumiseks, aga kõige parem lahendus asub ikka inimese kahe kõrva vahel: kui jood, siis ei peaks autot juhtima.

10:33 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Andres Anvelt, palun!

10:34 Andres Anvelt
Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja, härra minister! Teil oli tõesti väga põnev ja sisukas ettekanne, tunduvalt parem kui eilne siseministri kõne siin saalis. Minul on samuti küsimus perevägivalla kohta. Me teame, et paljudel karistusseadustiku sätetel on ka preventiivne mõju. Te ütlesite, et Justiitsministeeriumis käib koos karistusseadustikku uuendav komisjon. Kui palju te olete kursis selle töögrupi tööga? Kas lähisuhtevägivald, perevägivald kui raskendav asjaolu või mingi tingimus erinevate vägivallasätete juures on seal kõne all olnud ja kas karistusseadustikku tekib eraldi, ütleme, ennetava mõttega koosseis?

10:35 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Me oleme teiega seda teemat ilmselt varemgi arutanud. Olen ka Justiitsministeeriumi inimestega rääkinud sellest, et sellele mõeldaks. Selle töörühma töö produkt on siiski iseseisev, seda me kuidagi mõjutama ei hakka. Las nad jõuavad oma järeldusteni. Ma arvan, et see on mahukas töö, mida ka Justiitsministeerium koos Riigikogu komisjonide ja ekspertidega kindlasti vaatama hakkab. See, mida dekriminaliseerida, mida kriminaliseerida, kas on raskendavaid koosseise, eriti perevägivallajuhtumite puhul, on päris keeruline küsimus. Ma arvan, et see arutelu seisab meil veel ees.

10:35 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Arto Aas!

10:35 Arto Aas
Aitäh! Kuna kodukord lubab küsida ainult ühe korra, siis esitan hästi kiirelt kaks küsimust. Esimene on töötukassa makstavate hüvitiste kohta. Me teame päris palju juhtumeid, kus inimesed tegelikult ei ole töötud, vaid nad käivad tööl, saavad mustalt palka, jätavad maksud maksmata ja samal ajal võtavad töötukassast raha välja. Kas on plaan sellist käitumist ka kriminaalkorras karistatavaks muuta?
Teine küsimus: millised on Eestis šokivangistuse trendid? Lugedes teatud uuringuid, olen teada saanud, et eriti alaealiste ja esmakordselt seadust rikkunud inimeste puhul on lühiajaline šokivangistus kõige efektiivsem karistusmeetod. Kas selline trend on ka Eestis levinud või millised on arengud?

10:36 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Esimesele küsimusele vastamiseks peaks vaatama konkreetset juhtumit, millest te rääkisite. Võimalikke töötukassa petmisi üldisema trendina ei ole me Sotsiaalministeeriumiga eraldi arutanud. Kui on reaalne probleem, siis me kindlasti hakkame seda arutama. Üldiselt igasugused keerulisemad varavastased teod ongi kriminaalkorras karistatavad. Peab vaatama, mis koosseis seal on.
Küsimuse teine pool käsitles šokivangistust. Nagu trendist on näha ja nagu ma ka oma ettekandes ütlesin, on vangistusajad üldiselt lühemad ja vangide arv on vähenenud, mis tähendab, et pigem ongi tegemist kas lühemaajalise vangistusega – ma ütlen hästi üldistatult – või otsitakse tänapäevasemaid meetodeid, kuidas inimest õiguskuulekalt käituma panna. On ka šokivangistusi, aga pigem püütakse alaealisi kohelda nii, et nad õigussüsteemiga võimalikult lühikest aega kokku puutuksid. On rikkamaid riike kui Eesti, kus noorte ülekuulamiseks ja nendega tegelemiseks on eraldi inimesed ja eraldi ruumid, see ei toimu politseijaoskonnas jne. Nii et eks me alaealisi ja seda seltskonda püüame ikkagi kohelda, ma arvan, mõnevõrra paremini, et hoida neid tulevikus sellele rajale sattumast. Šokivangistus, ma arvan, on juba skaala selles otsas, et see võib ju viia edaspidi välja kriminaalse karjäärini.

10:37 Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kallo!

10:38 Kalev Kallo
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Oma ettekande alguses te rääkisite, et politseile ei teatata väiksematest kuritegudest, väiksematest vargustest, et ainult kuni 20% kannatanutest teatab nendest. Te jõudsite järeldusele, et see on ehteestlaslik ratsionaalsus, arvatakse, et väike asi, politseil on olulisematki teha. Meist paljude lähedased ja ka paljud meist on niisuguste väikeste asjadega kokku puutunud. On pöördutud politseisse, aga lahendust pole tulnud. Enamik minu tuttavatest, kes on teatamata jätnud, on öelnud, et politsei sellega niikuinii ei tegele, see on nii väike asi. See järeldus, et tegu on ratsionaalsusega, pole vahest õige, vaid tegemist võib olla lihtsalt lootusetusega. Mida on kavas ette võtta, et inimestele ei tunduks, et väikese asjaga on lootusetu politsei poole pöörduda?

10:39 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma arvan, et see signaal ei olnud kindlasti sedapidi, nagu teile tundus. Politsei usaldusväärsus on väga suur. Ma arvan, et inimesed usaldavad politseid, ja kindlasti põhjusega. Politsei oma ressursside piires, täpselt samamoodi nagu prokuratuur ja kõik teised õiguskaitseasutused, tegeleb kuritegude lahendamisega, isegi kui need on väikesed kuriteod. Mina justiitsministrina ja inimesena mõistan, et loomulikult võivad väiksemad kuriteod olla prioriteetide järjekorras tagapool. Politseil on ju ka prioriteedid, mis järjekorras nad tegutsevad. Ma arvan, et ühiskonna ja samamoodi Riigikogu ootus võiks olla, et eeskätt tegeldaks just raskema kuritegevusega, näiteks organiseeritud kuritegevusega ja kõige muu sellisega, mis on prioriteetides kirjas. Ma arvan, et "lootusetus" ei ole see õige sõna. Politseile tuleb igal juhul teada anda, sest väikesed vargused ja pisikuritegevus ei pea olema elu osa. Loodame ja tegutseme selle nimel, et aja jooksul kuritegude arv väheneks ning jõutaks tegelda ka kõigi nende väiksemate kuritegudega.

10:39 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Jüri Jaanson!

10:40 Jüri Jaanson
Austatud justiitsminister! Ütlesite oma ettekandes, et aastavahetuse seisuga oli vanglas 3399 inimest, kelle ülalpidamiskulud on sisuliselt 41 miljonit eurot. Kas te näete reaalset võimalust lähiaastatel jõuda kas asenduskaristuste või muude meetmete abil selleni, et vangistatute ja vahistatute arv jõuaks Euroopa keskmise taseme lähedale?

10:40 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! See on väga hea küsimus. Ma arvan, et lähiaastatel me ei jõua Euroopa keskmise taseme lähedale. Seda juba Eesti mineviku tõttu ja keskkonna tõttu, mis meie ümber on. Aga ma arvan, et teekond sinnapoole on alanud ja selles suunas me peame minema. Me peame kindlasti otsima erinevaid lahendusi, mis annavad võimaluse eri viisil kontrollida neid inimesi, kes selle asemel, et vanglas viibida, võiksid olla vabaduses kas jalavõruga või mingi muu tehnilise vahendiga. Riigikogus tuleb arutlusele seksuaalkurjategijate programm. Selle programmi alusel on need kurjategijad küll pikemalt ühiskonna kontrolli all, aga kindlasti on see kokku võttes ühiskonnale rahaliselt kasulikum kui vanglas viibimist kinni maksta ja võib-olla on see pikas plaanis, kogu seda kuritegevuse tausta arvestades, samamoodi kasulikum. Me liigume selle poole, aga ma küll ei arva, et lähiaastatel vangide arv väheneks sellisel määral ja nii järsult, et me jõuaksime Euroopa keskmise tasemeni.

10:41 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Inara Luigas!

10:41 Inara Luigas
Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Mind pani päris imestama see, kui sallivalt te siiski suhtute alkoholireklaami. Te ütlesite, et alkoholireklaamil polegi mingisugust mõju. Kui reklaamil pole mingisugust mõju, miks me siis üldse reklaami kasutame? Alkohol võiks olla poenurgas ja iga inimene võiks ise otsustada, millal ta seda võtab. Te ütlesite, et peamine eesmärk on siiski pakkuda

noortele asendustegevust, tegevust noorsootöö ja spordi kaudu. Ma ütleksin, et ka see on populistlik jutt, sest just Reformierakond ja IRL on kohalikelt omavalitsustelt selle raha ära võtnud, nad on muutnud spordiseadust ja noorsootöö seadust. Minu küsimus on: kui kaugel on kõik need kavatsused, läbirääkimised kohalike omavalitsustega, kui suured on need rahasummad ja mida konkreetselt plaanitakse järgmiste aastate jooksul teha, et neid teenuseid pakkuda?

10:43 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma küll ei tahaks kuidagi lugupeetud Riigikogu liikmele vastu vaielda, aga kindlasti me jääme erinevatele arvamustele selles, nagu Eesti riigis ei oleks majanduslikke võimalusi noortele tegevust pakkuda. Ma arvan, et iga omavalitsus teeb need valikud ise. Selleks on olemas mitmesuguseid projekte ja toetusi. Ka minul tekib tihtipeale küsimus, mille peale seda raha kulutatakse. Mina elan Tallinnas, sellepärast saan rääkida Tallinnast. Ma näen, et te viibutate näppu, aga mina saan rääkida Tallinnast, sest mina elan siin. Ma väga lootsin, et me ei pea seda teemat siin käsitlema. Mina arvan, et Tallinn kui omavalitsus ei kasuta seda raha väga mõistlikult. Selle asemel, et näidata noortele "Kapten Tenkeši" klippe või mis iganes sealt Tallinna Televisioonist tuleb, võiks neile pakkuda sportimisvõimalusi ja vaba aja veetmise võimalusi. Kui te minuga nõus ei ole, mis siis ikka. Räägime pärast edasi.

10:43 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Rait Maruste!

10:43 Rait Maruste
Tänan, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Ma märkasin, et Justiitsministeeriumi tegevuskavas on kirjas karistusseadustiku läbivaatamine ja reform. See on väga tervitatav initsiatiiv. Teie materjalidest ilmneb näiteks ka see, et 82 kuriteokoosseisu ehk 22% karistusseadustikust ei ole kunagi rakendatud. See näitab, et me oleme üle reageerinud ja ka üle reguleerinud. Ma usun ja loodan, et selle reformi või revisjoni käigus vaadatakse ka see asi üle ning vähendatakse lootust juhtida sotsiaalset elu repressiivsete ja karistusõiguslike vahenditega. See oli rohkem kommentaar. Nüüd samas ...

10:45 Aseesimees Laine Randjärv
Küsimuse aeg on otsas.

10:45 Rait Maruste
Küsimust ei ole. See oli kommentaar.

10:45 Aseesimees Laine Randjärv
Selge. Aitäh! Palun, Tõnu Juul!

10:45 Tõnu Juul
Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Tänase ettekande teema on kriminaalpoliitika arengusuunad. Selle raames toodi minule üllatusena välja tervishoid. Analoogsed probleemid on paljudes eluvaldkondades, kus oma toodangu tutvustamiseks tegeldakse sihtgrupiga erinevaid võtteid kasutades, ja enamasti ei ole selles midagi seadusvastast. Kas te ei leia, et näiteks arstkonnale on solvav, kui kriminaalpoliitika arengusuundades tervishoidu eriliselt rõhutatakse?

10:45 Justiitsminister Kristen Michal
Ma kõigepealt ütlen Rait Maruste kommentaari kohta, et ma olen sellega väga nõus. Minu arvates ei pea inimeste elu juhtima käskude ja keeldudega, vaid ühiste heade väärtuste ja eeskujudega. Kindlasti on karistuspoliitika ülevaatamisel ka see eesmärk, et tuleb vaadata üle kõik see, mis õhtuste uudiste peegeldusena vahepeal on karistusseadustikku jõudnud. Aga see oli kõrvalrepliik.
Nüüd tervishoiust. Vaadake, tervishoid on väga suur valdkond, mida väga usaldatakse. Inimese ja tema arsti vahel valitseb väga tihe usaldussuhe. Tihtipeale, kui inimene läheb arsti juurde, on ta väga keerulises olukorras ja on seetõttu valmis tegema väga palju, et saada järjekorras ettepoole või saada mingisuguseid soodustingimusi. Ka maksumaksja rahast rääkides tuleb öelda, et justiitsminister, siseminister või ükskõik milline teine minister on suhteliselt poisike võrreldes sotsiaalministriga, kelle

käes on sisuliselt pool Eesti riigi rahakotist. Suur hulk maksumaksja rahast läheb tervishoidu, mistõttu on loomulik, et me jälgime seda valdkonda, kuhu maksumaksja raha läheb. Uuringud näitavad seda, mida te ütlesite, et valdav osa arste Eestis on väga ausad inimesed. Ainult mõni protsent inimesi on tervishoiusektoris korruptsiooniga kokku puutunud. Aga mõni protsent tähendab tuhandeid inimesi. See tähendab tegelikult seda, et kogu see valdkond tuleb läbi vaadata: kuidas satuvad ravimid soodusnimekirja, kuidas liigutakse nimekirjas ettepoole – kõik sellised asjad. Ma arvan, et meditsiinivaldkonnas tegutsejana te kindlasti mõistate, et selliseid asju peab jälgima ja ohte ära hoidma, ei tuleks ainult tagajärgedega tegelda.

10:47 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

10:47 Tarmo Tamm
Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Juba pikka aega on kehtinud alkoholimüügi piirang õhtul kella kümnest hommikul kella kümneni. Kas on tehtud uuringuid selle kohta, mida siis järeldada võib, kas see oli hea samm? Teine küsimus on see: kas te arvate, et bensiinijaamades ikka peaks kanget alkoholi müüma?

10:47 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! See on hea küsimus. Ma isegi ei oska öelda, kas Eestis on selle kohta uuringuid tehtud. Ma pean pärast järele vaatama. Vähemalt Eesti politseijuhid, kellega ma olen sel teemal vestelnud, on öelnud, et kui mujal maailmas vähendatakse alkoholi müümise aega näiteks baarides või teatud piirkonnas tunni võrra, siis on selgelt näha ka korrelatsioon kuritegevuse vähenemisega. Kuritegevus väheneb just selles kohas, aga milline on üldine trend, seda peab analüüsima. Üldiselt politsei ütleb, et vähemalt muudes riikides on korrelatsioon silmaga nähtav.
Bensiinijaamade kohta ei oska ma öelda. Tulen veel kord tagasi selle juurde, et minu meelest asub inimese kõige olulisem asi kahe kõrva vahel. Igaüks peab ise otsustama. Mina ei ole veel näinud ühtegi pudelit, mis jookseks hooga autosse ja suruks ennast joojale kurku. Üldiselt võtavad kõik inimesed selle pudeli ise kaasa. Minu meelest peaks neid valikuid ise tegema. Ma olen väga nõus Rait Maruste kommentaariga selle kohta, kas inimeste elu peab juhtima keeldude-käskudega või võiksid inimesed ise oma peaga mõelda. Mina pooldan seda oma peaga mõtlemise varianti.

10:47 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Kajar Lember!

10:48 Kajar Lember
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kui te rääkisite ennist alkoholireklaami piirangute mõttetusest, siis ütlesite, et noori hoiab pahedest eemal pigem huvialadega tegelemine. Olen nõus, et kättesaadav huviharidus võiks olla üks väga hea samm noorte õigel teel hoidmiseks. Valitsus või koalitsioon ei ole suutnud aga haridus- ja regionaalpoliitika abil eriti midagi huviharidusse panustada. Äkki saame siin teile loota ja huviharidus muutub eestimaalastele kättesaadavaks just kriminaalpoliitika valdkonna ennetustegevuse abil.

10:49 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! See oli huvitav konksuga küsimus. Ma arvan, et justiitssüsteem huviharidust pakkuma ei hakka. Aga kindlasti seisab minu koduerakond selle eest, et noortel oleks huvitavat tegevust, et Eesti riigil läheks rahanduslikult nii hästi ja omavalitsustel läheks samamoodi nii hästi, et oleks võimalik seda raha noorte jaoks kasutada. Nagu me eelnevas debatis juba arutasime, see, mida pakutakse, sõltub tegelikult ka kohalike omavalitsuste juhtide valikutest. Ma arvan, et Eesti riigis on ka vabaühendusi, kes suudavad noortele üht-teist pakkuda. Nii et tegelikult ei ole see pilt sugugi nii must, ärme näitame seda mustades värvides. Ma arvan, et kui millelegi keskenduda, siis tuleks keskenduda eeskätt just noortele tegevuse pakkumisele ning väärtuste ja kõige muu kujundamisele.

10:49 Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Võsa!

10:50 Peeter Võsa
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Ma küsiksin seda hea meelega peaprokuröri käest, aga teda siin ei ole. Seega tuleb teie käest küsida. Küsimus on selline: millal tuleb peaprokurör välja juhistega lähisuhtevägivalla kohta, täpselt samasugustega, nagu on juba olemas alaealiste poolt ja alaealiste vastu toime pandud kuritegude kohta? Mida teie saate selleks ära teha?

10:50 Justiitsminister Kristen Michal
Prokuratuur on selle teemaga tegelnud juba pikemat aega. Pool või kolmveerand aastat tagasi me sellel teemal peaprokuröriga vestlesime. Ma tean seda ka meie maja inimeste kaudu, kellel on igapäevased töised kontaktid prokuratuuriga. Sellistes küsimustes on prokuratuuris võetud väga selge hoiak, et lähisuhtevägivalda või perevägivalda ei suhtuta kergelt. Nende juhtumite menetluse lõpetamine vaadatakse väga põhjalikult üle. Ma arvan, et see küsimus on juba mõnevõrra aegunud, sest tegelikult selle kõigega tegeldakse.

10:51 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Jevgeni Ossinovski!

10:51 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Lugupeetud minister! Te ütlesite, et kõige väiksem on elanike turvatunne Ida-Virumaal, kuna seal on teatud eripära. Ida-Virumaalt valitud rahvasaadikuna küsin teilt, milline see eripära teie arvates on ja mida peaks tegema selleks, et ka seal piirkonnas elanike turvatunne suureneks, nii et see oleks vähemasti Eesti keskmisel tasemel.

10:52 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Kriminaalstatistika näitab, et Ida-Virumaal pannakse kahjuks toime rohkem kuritegusid ja see piirkond on kriminogeensem. Samamoodi on seal inimeste turvatunne kehvem. Selle kehvema enesetunde põhjusena on uurijad ja analüütikud sotsioloogilistes uuringutes välja toonud, et oluline on see, kui palju on kokkupuuteid alkoholijoobes ja narkojoobes inimestega. See on üks põhjus, miks inimesed ennast turvaliselt ei tunne. Küsimus esitatakse niimoodi: kui turvaliselt te ennast tunnete oma kodukohas üksi jalutades? See on üks põhjus, miks inimesed, eriti naised, ütlevad, et nad ei tunne ennast väga turvaliselt. Seda peetakse üheks selle probleemi allikaks. Mida peaks Eesti riik tegema? Ma tean, et Vabariigi Valitsuses ja ka Riigikogus on arutatud Ida-Virumaa tegevuskava. Ma arvan, et seda tuleks täita ja tõsiselt võtta. Täpselt samamoodi seisavad meie ees, ütleme, laiemad küsimused, näiteks küsimus, kas Sisekaitseakadeemia viiakse Ida-Virumaale. Ma räägin taustast. Me puutume justiitssüsteemis kokku sellega, et kvalifitseeritud juriste on väga raske sinna tööle saada. On isegi eraldi stipendiumid, selleks et noored juristid sinna tööle läheksid. Ka kohtunikke on Ida-Virumaale keeruline saada. Selle nimel tuleb lihtsalt järjekindlalt töötada, sest Ida-Virumaa on Eesti osa ja täpselt sellisena tuleb seda ka kohelda. Ka Justiitsministeeriumi haldusalas on meil olnud mõtteid, milliseid asutusi või allüksusi võiks saata Virumaale, et seal oleks rohkem õiguskorda ja mõnes mõttes ka Eesti Vabariigi vaimu. Ma arvan, et sellega tuleb järjekindlalt tegelda. See ongi vastus.

10:53 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin!

10:54 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Mõni nädal tagasi teatas Vabariigi President oma intervjuus ajalehele Financial Times, õigemini, selle lisale, et ainus koht, kus meil on probleeme korruptsiooniga, on kohaliku omavalitsuse tasand. Samas, kui vaadata teie juhitava ministeeriumi aruannet, siis aastal 2010 fikseeriti kokku 223 korruptsioonikuritegu, millest 36 pandi toime kohaliku omavalitsuse tasandil ja 102 politseis, kohtutes, vanglates, ministeeriumides, kaitsejõududes, maakonnavalitsustes ja teistes riigiasutustes, lisaks 32 igasugustes juriidilistes isikutes, sh KIK-is.

10:55 Aseesimees Laine Randjärv
Palun küsimust!

10:55 Mihhail Stalnuhhin
Kuidas te hindate seda presidendi ütlust, et kõiges on jälle süüdi kohalik omavalitsus?

10:55 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma ei usu, et president ütles, et kõiges on süüdi kohalik omavalitsus. Ma arvan, et ta juhtis tähelepanu sellele, et omavalitsused on tihtipeale inimese esimene ja põhiline partner, kes otsuseid langetab. Erinevad korruptsiooniuuringud on meie koduleheküljelt kättesaadavad. Need on päris mahukad ja neid tasuks vaadata. Midagi ei ole teha, ka omavalitsussektoris on tõsiseid korruptsiooniriske. See on fakt. Ma arvan, et sellele ta tähelepanu juhtiski. Aga minu ülesanne ei ole tõlgendada presidendi sõnu. Ma ütlen nii, et korruptsiooni vastu tuleb võidelda igal pool, kus seda esineb.

10:55 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Kalle Jents!

10:55 Kalle Jents
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Tutvudes tänase ettekande ja seal toodud statistikaga, tegi mulle kui Viljandimaalt valitud rahvasaadikule muidugi head meelt Viljandimaa auväärne kolmas koht Hiiumaa ja Saaremaa järel. 10 000 elaniku kohta pandi meil toime pisut üle 170 kuriteo. Aga samas on see statistika väikese Eesti kohta küllalt erinev. Mõnes maakonnas on mitu korda rohkem kuritegusid toime pandud. Mõni täna siin saalis esitatud küsimus ajendab ka mind küsima, kas on analüüsitud ja tehtud statistikat, kui palju huviharidus ja laste hõivatus otseselt mõjutavad kuritegude arvu. Viljandi maakonnas on ühena vähestest peaaegu tuhande õpilasega spordikool ja muud huvialakoolid. Kui tõsiselt see kuritegude hulka mõjutab? Tallinnaga võrreldes on vahe mitmekordne.

10:56 Justiitsminister Kristen Michal
Täpselt sellist statistikat, milline on mingis maakonnas kuritegevuse seos noorte huviharidusega, kindlasti ei ole. Küll näitavad uuringud, mida on tehtud nii siin Eestis kui ka mujal, et üldine seos on ikkagi sellega, kuidas noor inimene kujuneb, milliseid valikuid ta teeb, kuidas hakkab edaspidi käituma. Ma tõin välja – see puudutas küll ainult erikoole –, et inimesed, kes on puutunud vägivallaga kokku või on ise seda põhjustanud, märksa suurema tõenäosusega kordavad seda kuritegu ja puutuvad uuesti vägivallaga kokku. Ma arvan, et see järeldus lähtub juba tervest mõistusest. Eesti rahvale on ammu teada, et noored, kes teevad sporti või sisustavad aega mingil muul moel, ei jõlgu poe taga. Mida seal nüüd siis nii suurt avastada on?

10:57 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Kaia Iva!

10:57 Kaia Iva
Aitäh! Austatud minister! Eespool oli küsimus öise alkoholimüügi piirangu mõjude kohta. Tõepoolest, põhjapanevaid uuringuid selle piirangu tulemuste kohta ei ole tehtud, kuid politseijuhid on kinnitanud, et siin on oluline kahju vähenemine põhiliselt kahes suunas. Esiteks, varem käidi autoga öösel tanklast viina juurde ostmas. Teiseks on vähenenud ohvrite hulk. Kui ka täiesti kainel inimesel tuleb öösel mõte, et ta läheb alkoholi järele, siis ta satub sageli ise kuriteo ohvriks. Kas sa oled päri, et selline kahju vähenemine on samm oodatud suunas?

10:58 Justiitsminister Kristen Michal
Ma olen nõus, et igasugune kahju vähenemine, mida me suudame ennetava tegevusega saavutada, on hea. Minu isiklik veendumus on, et nii korruptsiooni, vägivalda, kahju kui ka kõike muud ära hoida on alati odavam. Ühiskonnal ja igal inimesel individuaalselt võttes on alati odavam panustada ennetustegevusse kui tagajärgedega tegelda. Kui me vaatame kriminaaljustiitssüsteemi statistikat, kui

me loeme kuritegusid kokku, siis need on ju tagajärjed. Ennetamine peab tulema kõne alla märksa varasemas faasis. Ma arvan, et kõik tegevused, mis on seotud ennetusega ja aitavad tulevikus ära hoida kuritegevusest tekkivat kahju, on väga head.

10:59 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Väino Linde!

10:59 Väino Linde
Aitäh, hea istungi juhataja! Hea minister! Esmalt tänu põhjaliku ja asjaliku ettekande eest! Küsin just nimelt kriminaalpoliitika arengusuundade kohta. Me räägime siin tulevikku vaatavalt kuni aastani 2018 ja räägime turvalisusest. Üks oluline turvalisuse osa peale selle, mis toimub õues, tänaval või kodus, on ka see, mis toimub internetis. Kas ja kuidas on plaanitud seda osa tõhustada? Ma pean silmas noorte või laste suhtlemist portaalides, osa inimeste pangaoperatsioonide turvalisust või omandikaitset laiemalt. Kuidas võiks seda kriminaalpoliitika arengusuundadega seoses valgustada?

11:00 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma ei mäleta, millal me sellest Riigikogus rääkisime, aga kunagi me rääkisime. Politseil on analoogselt teiste riikide politseiga nüüd selline veebikonstaabel olemas. Tema nimi on veebikonstaabel Andero. Te võite kõik teda Facebookist otsida ja kui leiate, võite ta enda sõbraks võtta. Ma ühel päeval vaatasin, tal on 5000 sõpra. Kui Riigikogu liikmed sinna lisanduvad, siis ei ole see küll märkimisväärne arv, aga sellegipoolest tasuks seda teha. Loomulikult tuleb panustada sellistesse moodsatesse tegevustesse. Nagu te olete ka uudistest näinud ja teate, on mitmesugused tegevused, mida veebi vahendusel tehakse, kaasa arvatud laste seksuaalne ahvatlemine, ju kriminaliseeritud. Ma arvan, et sellega, mis puudutab arvutikelmusi ja küberkuritegevust, tegeldakse Eestis väga tõsiselt. Eesti roll maailmas ei ole sugugi väike. Ka hiljuti toimunud operatsioonid, mille käigus tabati inimesi, kes küberkuritegevuse maailmas ikkagi märgatavat mõju avaldasid, on üsna tähelepanuväärsed. Nii et sellega me kindlasti tegeleme.
Mis puudutab intellektuaalse omandi kaitset ja autoriõigust ning seda poolt, siis see on Justiitsministeeriumi tööplaanis. Selle aasta alguses tuli Kultuuriministeeriumilt ning MKM-ilt Justiitsministeeriumile üle kogu intellektuaalse omandi kaitse ja autoriõiguse ning tööstusomandiõiguse temaatika. Me kavatseme sellega tegelda nii, et jõuaksime aasta või poolteise aastaga mingisuguse kontseptsioonini. Kavatseme seda teha hea õigusloome põhimõtete vaimus, nagu me alati seaduseelnõude ettevalmistamisel teeme, et kõik osapooled, kaasa arvatud need inimesed, keda me näeme mõtteid avaldamas ühe võltsimisvastase kaubanduslepingu kohta, oleksid selle laua ääres. Me püüame ise olla kaasamisel eeskujuks ja soovime, et teisedki seda teeksid.

11:01 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Reet Roos!

11:02 Reet Roos
Aitäh! Lugupeetud minister! Ka mina tänan põhjaliku ülevaate eest! Minu küsimus on kasvavate elatisvõlgade kohta. Kohtutäiturite käed on üsna seotud ja ka vanemlike kohustuste täitmisest tahtliku kõrvalehoidmise kriminaliseerimine pole teatavasti palju tulu andnud. Mida veel võiks teha? Kas te olete seda ministeeriumis mõelnud?

11:02 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Me oleme meedia vahendusel vist mõlemad sellel teemal arvamust avaldanud. Ka meil on tegelikult erinevaid mõtteid. Me vestlesime just kohtutäiturite ja maksuametiga. Üks mõte, mis on viimasel ajal isegi juba n-ö töötasandil mingil määral läbi räägitud, on seotud sellega, kui elatisnõuete maksmisest kõrvalehoidja lepib asutuses kokku, et tema palka näidataks miinimumpalgana. Selliselt palgalt pole tegelikult võimalik elatist maksta. Kui see palk sektori keskmisest palgast märksa erineb, siis peaks maksuametis hakkama selle peale mõni kell helisema. Selline tegevus peaks ära lõppema, ei tohiks toimuda ühist elatise maksmisest kõrvalehiilimist. Ma julgen arvata, et kui mõnele inimesele võib tunduda, et see on auasi, siis kui maksuamet uksele koputab, see võib-olla enam nii väga auasi ei ole.

Kindlasti me otsime veel lahendusi. Elatise maksmisest kõrvalehoidmine on minu meelest väga häbiväärne. Ma loen aeg-ajalt internetikommentaare, kuigi ma tean, et poliitik ei peaks neid lugema. Väga tihti kirjutatakse, et sel või teisel põhjusel hoitakse maksmisest kõrvale. Minu arvates on see häbiväärne. Ma olen teiega nõus. Sellega tuleb tegelda ja tuleb avaldada survet, et see raha ära makstaks. Kindlasti ei ole lahendus see, et riik astub vahele ja hakkab maksma. Seda mina lahenduseks ei pea, sest see ainult soodustaks kõrvalehiilimist. Pigem peab ühiskondlik ja administratiivne surve olema nii tugev, et inimesed oma kohustusi täidaksid.

11:03 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Urve Tiidus!

11:04 Urve Tiidus
Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Mul on küsimus vangide suure arvu kohta. Kas on võimalik kommenteerida, kui palju on Eesti vanglas selliseid vange, kes kasvavad seal esimest korda ümber, ja kui palju on neid, kes on mitmendat korda vangis? Kas me siin erineme teistest Euroopa riikidest või oleme nende proportsioonide poolest teistega kuidagi sarnased?

11:04 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Mul kahjuks neid arve kaasas ei ole. Ma võin hea meelega teile selle materjali kirjalikult saata. Üldiselt küll, kahjuks on korduvus, n-ö retsidiivid ja see, et satutakse uuesti vanglasse, ikkagi sagedasemad, kui me tahaksime. Ent ma ei usu, et me Euroopas selles võtmes väga negatiivselt silma paistaksime. Aga ma saadan teile need arvud ja siis on teil võimalik täpsemalt vaadata.

11:05 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Rein Randver!

11:05 Rein Randver
Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Ka mina tänan selle ettekande eest! Te tõite ettekandes mitmeid positiivseid näiteid Euroopast, öeldes, et noorte mureküsimuste lahendamisega tuleb tegelda Põhjamaade eeskujul. Vangide arvu poolest oleme Euroopas üks esimesi. Justiitsministeeriumi pädevuses on Eesti õigusaktide ühtlustamine Euroopa õigusega. Milliseid probleeme te siin praegu veel näete?

11:05 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! See ühtlustamine toimub ju pidevalt. Kui te mõtlete laiemalt karistusõiguse temaatikat, siis ma võin lihtsalt teoretiseerida. Seda teemat ei ole selle ettekande jaoks ette valmistatud, see ei ole tööplaani osa. Euroopas on sellel teemal kõlanud palju hääli. Praegu toimub teatav karistusmäärade ühtlustumine, mis puudutab väga keerulisi, üle riigipiiri ulatuvaid kuritegusid. Euroopa teiste justiitsministritega vesteldes olen saanud aru, et on palju neid, kelle arvates 20–30 aasta pärast Euroopas karistuste pool ja kogu see poliitika mingil määral ühtlustub. Aga see ei tähenda seda, et Eesti kui iseseisev riik ei peaks ise pingutama ja panustama minu arvates eeskätt ennetusse ja ennetavasse tegevusse. Ma ei oskagi probleeme öelda. Ma arvan, et tuleb lähtuda tervest mõistusest ja Euroopas ise aktiivselt kaasa lüüa. See on Eesti jaoks üks tulevikuküsimusi.

11:06 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Jaak Allik!

11:06 Jaak Allik
Lugupeetud härra minister! Tänan teid selle eest, et te ütlesite, et Ida-Virumaa tegevuskava tuleb tõsiselt võtta. Ka sotsiaaldemokraadid arvavad nii. Te mainisite Sisekaitseakadeemia võimalikku viimist Ida-Virumaale. Kindlasti aitaks selle piirkonna kriminogeenset olukorda parandada see, kui sinna selline tugev riigi justiitsstruktuur tuleb. Ma tean, et valitsus on seda pikemat aega arutanud. Kui te tahate oma arvamust meiega jagada, siis kas te ütleksite, kas teil endal on kujunenud mingi seisukoht selles küsimuses?

11:07 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Siseministeerium on tellinud Riigi Kinnisvara AS-ilt mõjude hinnangu ja rahalise analüüsi. Selle põhjal, ma arvan, saab valitsus seda teemat arutama hakata. Peab vaatama, kui kuluefektiivne see on ja kuidas seda teha saab. Mina arvan, et seda tuleks tõsiselt arutada. Justiitsministeeriumis ja ka teistes valdkondades on inimesi, kes on öelnud, et nad võtaksid hea meelega terve osakonna kaasa ja läheksid Ida-Virumaale Eesti riiki tugevdama. Eks see patriotismiaste ole inimestel võib-olla erinev. Teisest küljest põhjustaks Sisekaitseakadeemia üleviimine, nagu ütlevad ka needsamad õppejõud Tallinnas, ebamugavusi. Sisekaitseakadeemias võib õppe kvaliteet halveneda. Seda kõike tuleb kaaluda. Me ei pea ju lihtsalt raiuma üht- või teistpidi, vaid see tuleb läbi arutada. Samamoodi tuleb kuulata, kui inimestel on põhjendatud muresid. Ma ootan seda arutelu, aga olen ka veendumusel, et Ida-Virumaaga tuleb tegelda ja seda tegevuskava tuleb tõsiselt võtta.

11:07 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Helmen Kütt!

11:08 Helmen Kütt
Aitäh, proua juhataja! Austatud justiitsminister! Suur tänu huvitava ettekande eest! Lugesin kriminaalpoliitika arengusuundi suure huviga ja olen kindlasti seda meelt, et ennetustööl on hästi oluline roll. Küsimus aga on ministeeriumide koostöö kohta. Näiteks noorukite ja laste, tihti just poisslaste koolist väljalangemine on ühest küljest Haridus- ja Teadusministeeriumi teema, aga samas ka Justiitsministeeriumi teema, sest need noored võivad sattuda halvale teele, ning kindlasti on see ka Sotsiaalministeeriumi ja mitme muu ministeeriumi teema. Kas Haridus- ja Teadusministeerium ning Justiitsministeerium on läbi arutanud erivajadustega noortele mõeldud õppeasutuste likvideerimise ja kulude optimeerimise eesmärgil sulgemise, mis praegu toimub? See võib kaasa tuua selle, et hiljem tuleb tagajärgedega tegelda ja maksta tuhat eurot kuus vangi kinnipidamise eest.

11:09 Justiitsminister Kristen Michal
Me oleme seda arutanud erinevas võtmes. Ma tean, et toimuvad ministeeriumiametnike töised kohtumised, kus käsitletakse haridust ja erikoole. Eelmine justiitsminister ja minu meelest ka õiguskantslerid on juhtinud tähelepanu, et erikoolid, mis pigem toodavad kuritegevust, ei ole efektiivsed. Kui te lugesite ettekannet, siis saite teada, et väga suur hulk inimesi, kes erikoolidest tulevad, panevad aasta jooksul toime kas süüteo või muu teo, mis on karistusseadustiku järgi karistatav. Ma arvan, et selle teemaga tuleb edasi tegelda. Ütleme nii, et haridusministeeriumiga on meil töine kontakt siin olemas, aga seda protsessi juhivad nemad, see ei kuulu kuidagi Justiitsministeeriumi pädevusse.

11:09 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

11:10 Viktor Vassiljev
Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Teatavasti on viltu kasvanud täiskasvanud inimese ümberkasvatamine täiesti võimatu ülesanne, sellega ei saanud hakkama isegi nõukogudeaegne võimas repressioonisüsteem. Nii et väga tähtis on see, mis toimub laste ja noortega. Sestap ma küsin: kas noorte toimepandud kuriteod ja noorte vastu suunatud kuriteod on koalitsioonileppes välja toodud? Kui tähtsal kohal see koalitsioonileppes seisab?

11:11 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Me oleme hämmastaval kombel täiesti ühel meelel. Nagu ma juba ütlesin, ka mina olen veendunud, et nende inimeste ümberkasvatamine, kes on oma teadlikud valikud langetanud ega taha nendest valikutest loobuda, on väga keeruline. Pigem tulebki tegelda noortega ja noortele tegevuse pakkumisega. Ma ei oska peast öelda, milline on koalitsioonileppe tekst. Küll on alaealiste kuritegevusega tegelemine siseministri ja justiitsministri vahel juba ammu kokkulepitud prioriteet. Tegelikult on see nende prioriteetide, kuidas öelda, vähemalt TOP 5-s, kui moodsas keeles väljenduda. See on võib-olla vastus teie küsimusele.

11:11 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Priit Toobal!

11:12 Priit Toobal
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Ka minu küsimus käsitleb noorte kuritegevust. Te ütlesite, et parim võimalus hoida noori kuritegevusest eemal on pakkuda neile huvitegevust ja üldse tegevust. Praxise uuring näitab, et need noored, kes on aktiivsed, on aktiivsed mitmel rindel, aga ligi pooled noortest on huvitegevusest kõrvale jäänud ja neile ei paku huvi ka see, kui huvitegevuse võimalusi juurde luuakse. Missugused meetmed on mõeldud selleks, et hoida kuritegevusest eemal neid noori, kes on uuringute järgi huvitegevusest kõrvale jäänud?

11:12 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma arvan, et vastus oli küsimuses endas. Üldiselt algab noorte huvitegevus – ning mitte ainult huvitegevus, vaid ka väärtuste ja hoiakute kujundamine – ikkagi sellest, millised võimalused on. Tegelikult peaksid nii riik kui ka omavalitsused pürgima selle poole, et luua sportimisvõimalusi, vaba aja veetmise võimalusi ja pakkuda noortele tegevusi, mis on arendavad ega ole kuidagi seotud alkoholi tarbimisega. Seda tuleks teha ka vabakonna rahastamise kaudu.

11:13 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Vladimir Velman!

11:13 Vladimir Velman
Suur tänu, proua juhataja! Hea ettekandja! Viimasel ajal ei ole päris paljud inimesed, keda Eesti kohus on karistanud, õigel ajal vangi läinud, vaid nad on kuskil jooksus. Kõige drastilisem on Anna-Maria Galojani juhtum. Kuidas teie arvates tuleks käituda, et edaspidi selliseid olukordi vältida?

11:13 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! Ma arvan, et kõige parem oleks muidugi, kui nad kuritegusid toime ei paneks, siis neid vanglas ei oodataks. Aga kui nad on kuriteo toime pannud, siis nad peaksid ikka vanglasse minema. Eksperdid ütlevad, et isegi kui nad mingi aja oma karistust edasi lükkavad, siis varem või hiljem nad vanglasse satuvad. Ma loodan väga, et ka sel juhtumil, mida te kirjeldasite, see nii läheb. Ma olen palunud Justiitsministeeriumi ametnikel analüüsida, milline on teiste riikide praktika. On riike, kus karistusest kõrvalehoidmise või karistuse mittetäitmise eest lisandub karistuspäevi, ja on riike, kus selle eest on mingisugune muu karistus ette nähtud. Ma arvan, et see on teema, mida tuleks arutada. Minu isiklik veendumus on küll see, et kui inimene hoiab karistusest kõrvale ning Eesti riik, Eesti sisejulgeolekusüsteem, võib-olla ka välisteenistus ja tont teab kes veel peavad kulutama maksumaksjate raha, selleks et teda taga otsida ja tagasi tuua, siis selle eest võiks välja kirjutada kas arve või määrata karistuse. Ma arvan, et sellega lähiajal tegeldakse. Nagu kõikide asjadega tegeldes, me teeme ka sel teemal analüüsi, milline on muude riikide praktika ja kogemus, ning seejärel ilmselt tulengi teie ette.

11:15 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Neeme Suur!

11:15 Neeme Suur
Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Tänase temaatikaga on teatud moel seotud ka juurdepääs õigusemõistmisele. Kriminaalprotsessi puhul muudatusi ei olnud, kuid muudatus tehti selle aasta jooksul halduskohtumenetluse seadustikus. Kohtutõlke eest hakatakse nõudma 12,78 eurot tunnis. Kuidas te seda teemat kommenteerite? Kas see teie arvates raskendab inimeste ligipääsu õigusemõistmisele?

11:15 Justiitsminister Kristen Michal
Aitäh! See teema oli arutlusel ka kohtunike täiskogul Narvas, kus ma eelmisel nädalal käisin. Seal ma ütlesin sedasama, mida ma siin ütlen. Olen rääkinud nii Justiitsministeeriumi selle valdkonna inimestega kui ka kohtunikega, kes olid selle muudatuse tegemise juures. See muudatus tehti päris ammu, nüüd

see lihtsalt jõustus. Ma arvan, et see on kitsaskoht, ja ma arvan, et see kitsaskoht tuleks kaotada riigilõivude alandamise seaduse eelnõu kontekstis. Kui vähegi võimalik, võiks läbi arutada sellised takistused või, ütleme, sellised aspektid, mis kohtunike poolt vaadates raiskavad kohtu aega ja toovad kaheldavat tööd juurde. Ma arvan, et see probleem võiks juba riigilõivude alandamise seaduse eelnõuga seoses kaduda. See on minu vastus.

11:15 Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ei ole. Suur aitäh, justiitsminister! Avan läbirääkimised. Sõna saavad fraktsioonide esindajad. Esimene on Marko Pomerants.

11:17 Marko Pomerants

Tere päevast, lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kõigepealt avaldan samuti ministrile tänu sisuka ettekande eest! Toon välja mõne märksõna, mis mulle meelde jäid ning mida ma Isamaa ja Res Publica Liidu esindajana tahan toonitada.
Mõnikord on tore, kui ennustused ei täitu. Ma pean silmas seda, et me eeldasime, et varavastaste kuritegude arv kasvab, et eurosid võltsitakse, aga seda pole juhtunud. See on asjalik tulemus.
Nüüd alkoholipoliitikast. Ilmselt on siin võtmesõna see, et ükskõik kuidas me juttu ka ei veereta, tark saab enamikul juhtudel alkoholiga ju niikuinii hakkama. Küsimus ongi selles, et alkoholipoliitikat on vaja nendel inimestel, kes nii mõistlikud ei ole. Elu on näidanud, et mis puudutab alkoholi tarbimist, siis on mittemõistlike inimeste osakaal ühiskonnas märkimisväärne. Minu üleskutse on, et katsume ikka sisulisi meetmeid leida. Ühel hetkel on Sotsiaalministeerium selle teemaga meie ette tulemas.
Muidugi on õiguskaitseorganite ees selline dilemma, et ühelt poolt on loomulikult õige kutsuda üles ka väikestest juhtumitest teatama. Asja teine pool on aga see, kuidas me suudame menetlust efektiivselt korraldada, et me ka väiksemate juhtumite puhul mõistlike kuludega tulemusi saavutaksime.
Nüüd tulevikueelnõude menetlemisest. Mis puudutab jälitustegevust ja seksuaalkurjategijate karistamist, siis õiguskomisjon stardib nende eelnõudega järgmisel esmaspäeval ja toob need peagi esimeseks lugemiseks teie ette. Üks hästi oluline märksõna, kus ka mina tulemusi ootan, on asitõendite realiseerimine. Kui need asitõendid on sellised väikesed, nii et neid saab panna üksteise otsa riiulisse, siis polegi niivõrd suurt probleemi. Aga Eesti riigis koguneb asitõenditena ka autosid, mis lõpuks on, ma ei tea, kümneid aastaid vanad ja võtavad oluliselt rohkem ruumi kui mõni selline pisike vidin. Kui ükskord selle asitõendi tagastamiseks võib minna, ei ole sel enam mingisugust väärtust.
Kindlasti on oluline väärteomenetluse efektiivsus. Teada on, et politseinike arv meil ei kasva, seetõttu peavad nad samas ajaühikus saama rohkem tööd teha.
Kolleeg Maruste rääkis karistuste koosseisude rohkusest ja sellest, et karistusseadustikus on umbes 22% selliseid koosseise, mida kunagi kasutatud ei ole. Kas me peaksime selle üle olema õnnelikud või õnnetud? Mina ütlen, et tuleb olla positiivne, mis tähendab seda, et karistusseadustiku taha enamikul juhtudel kurjategijate karistamine ei jää ja potentsiaali leidub ka olemasolevas karistusseadustikus. Kui praegu on hästi robustselt ja jämedalt väljendudes olukord, et tõenäosus saada kuriteo eest karistatud on 50 : 50, siis loodame, et kõikide nende meetmete koosmõjus me saavutame olukorra, mida on kirjeldanud üks Soomes pidevalt seadusega pahuksis olev endine tippsportlane – 50 : 60. Ma pean silmas Matti Nykäneni, kes ilmselt ka praegu kannab mõnes kinnipidamisasutuses karistust.
Nii et jõudu igapäevase töö tegijatele! Aitäh!

11:21 Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Kalle Jentsi!

11:21 Kalle Jents

Lugupeetud eesistuja! Head kriminaalpoliitikahuvilised kolleegid, kes veel saali jäänud on! Kõigepealt tänan justiitsministrit huvitava ja analüüsiva ettekande eest! Esitan meie fraktsiooni nimel mõne sellest tuleneva mõtte.
Me soovime loomulikult siin saalis ja väljaspool seda saali, et kuritegevus üha kahaneks ja palju kiiremas tempos kui praegu. Aga tunnistagem, et 12%-line vähenemine on üpris muljet avaldav. On tõepoolest üllatav, et hoolimata masuaastatest vähenes varavastaste kuritegude arv koguni 19%. Samas teeb meile kõigile muret isikuvastaste kuritegude arvu kasv ning kahjuks just selliste raskete kuritegude nagu tapmiste ja mõrvade arvu kasv. Minister käsitles oma ettekandes samas kontekstis ka

vägivallasurmasid, st liiklus-, tule-, uppumissurmasid, mille arv on samuti suur. Suur on ka liikluskuritegude arv.
Alles eile oli seesama teema siin saalis üsna aktiivselt kõne all, kui siseminister arupärimistele vastas. Otsiti lahendusi, mida siis teha, et kiiremas korras seda olukorda muuta. Ma ei taha nõustuda nende väidetega, mis eile siin saalis kõlasid, et selle põhjuseks oleksid just nagu puudulikud ressursid. Kui me ka mitmekordistaks menetlejate arvu, ei aitaks see kindlasti automaatselt kaasa sellele, et raskete kuritegude arv oluliselt väheneks. Ma arvan, et põhjused, miks sellised asjad aset leiavad, on oluliselt sügavamal ja sõltuvad meie ühiskonna arengutasemest, väärtushinnangutest ja eluhoiakutest.
Täna on siin saalis väga palju räägitud alkoholist ja ka minister pühendas oma ettekandest sellele päris olulise osa. Raske on mitte nõustuda sellega, et alkohol on üks tõsine põhjus, miks sellised asjad meil juhtuvad. Me oleme kahjuks Euroopas endiselt esirinnas alkoholi tarbimise poolest ühe elaniku kohta. On ju lihtne öelda, et keelame ära, piirame müüki, piirame reklaami. Me kahjuks teame, et keelud ja käsud ei ole imerohi. Siin olen ma ministriga samal seisukohal, et kindlasti on vaja muuta inimeste harjumusi, mis on üsna mitme inimpõlve ja juba ühe teise ühiskonnakorra ajal juurdunud. Need muutused ei võta kahjuks mitte aastaid, vaid ilmselt aastakümneid. Sellepärast on eriti oluline pöörata tähelepanu uue põlvkonna kasvatamisele.
Kahtlemata on kuritegude avastamisel preventiivne mõju nende toimepanemisele. Muidugi oli positiivne näide see, et kuritegude avastamine suurenes 2010. aastaga võrreldes 48,5%-st 55%-ni. Kindlasti on preventiivne mõju suurem väiksemate õigusrikkumiste puhul. See tähendab, et süveneb teadmine, et kui istud ebakainena rooli ja vajutad gaasipedaali põhja, siis jääd niikuinii vahele. Ma arvan, et siin on politsei teinud väga palju head tööd, ja arvan samuti, et inimeste õiguskuulekus ei ole vähenenud, pigem on rohkem õigusrikkujaid avastatud.
Kui me räägime järeltuleva põlve kasvatamisest, siis tahan öelda, et need ei ole õõnsad loosungid, kui me kriminaalpoliitika kontekstis räägime laste haridusest, huviharidusest, vaba aja veetmise võimalustest, sportimisest, kultuuri tarbimisest. See ei ole oluline mitte ainult laste ja noorte puhul, vaid ka täiskasvanute ja perede puhul. Seda teemat minister ka puudutas. Hea meel on tõdeda, et järjest olulisemaks muutuvad meie rahva seas rahvasport ja tervislikud eluviisid.
Kas ma tohin paluda kolm minutit juurde?

11:25 Aseesimees Laine Randjärv
Kolm minutit.

11:25 Kalle Jents
Riik ja omavalitsused on tervisespordirajatistesse palju investeerinud, aga ka inimesed ise peaksid rohkem investeerima. Me armastame ennast Soomega võrrelda. Soomlased kulutavad sporditegevusele mitu korda rohkem kui Eesti inimesed.
Olukord kuritegevuse maastikul ja viimaste aastate statistilised võrdlused näitavad küll mõõdukat liikumist kuritegevuse vähenemise suunas, kuid soovitud Põhjamaade tasemele jõudmiseni on meil üsna pikk tee. Samas ei tähenda see, et me peaksime muutma kriminaalpoliitika põhimõtteid ja rääkima õiguskaitseorganite koosseisude olulisest suurendamisest või karistuspoliitika karmistamisest. Me saime ju teada, et meil on niigi kaks korda rohkem vange. On selge, et uute vanglate ehitamine ja vangide ülalpidamine on ühiskonnale väga kulukas. Samas on teada, et vabaduskaotusliku karistuse ülemäärane rakendamine toodab negatiivse tagajärjena retsidiivset kuritegevust. Kuid on muidugi õige ja vajalik, et karistusseadustikku ja karistuspoliitikat aeg-ajalt revideeritakse. Saime ka teada, et see just praegu toimub.
Justiitsministri sõnul 2012. aastal kriminaalmenetluses suuremaid muudatusi plaanis ei ole. Tuleks aga ehk siiski arutleda, kuidas teatud liiki kriminaalasjades menetluse tähtaegu lühendada. Teatud liiki keerukamates asjades, näiteks korruptsioon, pistise võtmine või midagi muud sarnast, on meil kahjuks mitmeid näiteid, kus esitati kahtlustus, informeeriti meediat, aga seejärel ei jõudnud kriminaalasi kohtusse kuude ja vahel rohkem kui aasta jooksul. Samuti on olnud juhtumeid, kui isik võeti kuueks kuuks vahi alla, aga reaalseid uurimistoiminguid hakati tegema alles siis, kui vahi all pidamise tähtaeg hakkas lõppema. Kui sellistel juhtudel kahtlustuse saanud isikute süü ei leiagi tõendamist, on nendele inimestele ja nende lähedastele põhjustatud korvamatut kahju. Samas ootab ka avalikkus suurt tähelepanu nõudnud kriminaalasjade kiiret ja efektiivset menetlemist ning normaalse aja jooksul kohtulahendini jõudmist.

Kokkuvõtteks soovin jõudu kõigile, kes seisavad selle eest, et Eesti püsiks endiselt õigusriigina ja seaduskuulekate kodanike arv ühiskonnas muutuks veelgi suuremaks!

11:25 Aseesimees Laine Randjärv
Suur aitäh! Ma palun kõnetooli Andres Anvelti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

11:29 Andres Anvelt
Proua juhataja! Lugupeetud justiitsminister! Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt tõesti suur tänu justiitsministrile väga huvitava ettekande eest! Kirjutasin enda reväärid kõik täis, kuna elasin väga tema mõttekäigule kaasa. Luban endale kiire ülevaate nii enda kui ka kindlasti oma fraktsiooni liikmete ja arvan, et paljude meie kolleegide mõtteist sellega seoses. Ka justiitsminister oma sõnavõtu alguses rõhutas, et kriminaalpoliitika on erakondadeülene, ja isegi kui see seda vahel ei ole, siis peab see sinnapoole liikuma. Ma arvan, et see on väga oluline, kuna kuritegevus puudutab meid kõiki, olenemata sellest, millist maailmavaadet oma hinges kanname.
Kui rääkida statistikast, siis ka mina olen kindlasti optimistlik, sest kuritegude hulk on hakanud vähenema ja see juhtus tegelikult juba kümmekond aastat tagasi. Aga samas tuleb joki kõrval alati arvestada ka sellist väljendit nagu sokk ehk statistiliselt on kõik korras. Statistikale mõjub kindlasti ka õigussüsteemi kättesaadavus. Meil on olnud ka Riigikogus sel teemal debatte. Nagu hea kolleeg Kalle Jents ütles, mitte et politseid oleks vähe, vaid, nagu mina ütlen, politsei ei ole kättesaadav ka hoolimata nendest ressurssidest, mis praegu on. Ma toon alati siin selle näite, mida ma ka õiguskomisjonis meelde tuletasin. Kui omal ajal viidi kesklinna politseijaoskond Pärnu maanteelt Kolde puiesteele, siis kesklinnas kuritegevus vähenes, kui ma ei eksi, 19%. See tähendab, et seegi, et politsei on käeulatuses, on väga oluline. Ma ei oleks väga optimistlik ka selles suhtes, et kui saata kuriteoteade prefektuuri meiliaadressile, siis see kuhugi rämpsposti hulka ei satu.
Kui rääkida väga olulisest asjast, mille ka minister välja tõi, ehk sellest, kuidas on seotud väärkäitumine ühiskonnas, ütleme, madal käitumine, alkoholi ja narkootikumide tarbimine raske, eriti isikuvastase kuritegevusega, vägivallakuritegevusega, siis see seos on tõesti olemas.
Aga ma tahan siin välja tuua selle, et kui me 1990. aastate alguses nägime vägivallakuritegude hulgas väga palju omakasu, kättemaksu ajendil toimepandud kuritegusid ehk organiseeritud kuritegevusega seotud tegevust, siis praegu on kuritegevus läinud rohkem koduõue peale, just sotsiaalsetesse rühmadesse, mida alkoholist tekkinud väärkäitumine kõige rohkem mõjutab. Siin on võimalik tegevuste kompleks üsna lai. Ma ei saa päris nõustuda sellega, et reklaami vähendamine on populistlik tegevus. Kindlasti mitte. Reklaam ei ole esiteks keeld ja käsk, nagu siin on öeldud, reklaam on kommertslik soovitus. Me ei reklaami ju näiteks sigarette ja tulemus on käes: suitsetamine on Eestis vähenemas. Ka mina isiklikult juba poolteist kuud ei suitseta tänu sellele kampaaniale, milles öeldakse, et ära tapa ennast. See on asja üks pool.
Teine pool, mida ma kindlasti tahan välja tuua, on see, et väheoluline ei ole sotsiaalsetele rühmadele sellesama karistusseadustikuga ennetava signaali saatmine. Ma eelmise aasta lõpus käisin mitmes naiste kriisikodus ja rääkisin töötajatega, kes seal rasket vaeva näevad. Sinna tulevad naised ju tihtipeale ka suuremate lastega. Ma juhtusin Viljandimaal rääkima ühe perepojaga, kes oli koos emaga kriisimajas ja kes oli juba täiseas.
Palun kolm minutit juurde!

11:33 Aseesimees Laine Randjärv
Kolm minutit.

11:33 Andres Anvelt
Tema ei mõistnud koduse vägivalla kriminaliseeritust või taunitavust. Talle tundus, et kui isa annab emale või ema annab isale vahel panniga või potiga, siis see käib normaalsete peresuhete juurde. See aga ei ole päris nii. Ma arvan, et siin on vaja rohkem teadmist.
Ma rõhutan, et see, et osa karistusseadustiku paragrahve ei tööta selles mõttes, et me ei näe nende alusel tehtud kohtuotsuseid, on väga hea. Jumala eest, kui punase signaalraketi ebaseaduslik kasutamine oleks Eestis igapäevane tegevus, siis see oleks päris imelik vaatepilt. See ongi just sellepärast seal kirjas, et seda signaalraketti mõttetult üles ei lennutataks. Ma arvan, et karistusseadustikul on ühiskonnas kindlasti suurem sotsiaalne mõõde, ka just ennetamise poolest.

Lähisuhtevägivalla kui raskendava asjaolu sissetoomisel vägivallakuritegude puhul, ma arvan, tuleks arvestada – eile just siseminister ütles seda –, et ligi veerand tapmistest toimub perekonnas ja sageduselt järgmine tapmiste liik on see, kui tapmine toimub omavahel tuttavate inimeste seltskonnas. Nende viinavõtjatega me ei saa muidugi midagi teha, ega nemad purjus peaga kriminaalkoodeksit lugema ei hakka, enne kui nad üksteisele nuga annavad. Aga me räägime sellest, et perekonda tuleb kaitsta täpselt samuti, nagu me kaitseme näiteks politseiametnikku. Kallaletung politseiametnikule on rangemini karistatav just sellepärast, et me kaitseme avalikku võimu. Kui me deklareerime põhiseaduse tasemel, et perekond on hüve, siis ma arvan, et see vääriks kaitsmist karistusseadustikus.
Mis puutub noorte huvitegevusse, siis siin on tõesti seos ka vägivallakuritegudega. Üks Inglise sotsioloog (ma ei hakka teile praegu nime ütlema, kui kedagi huvitab, siis ma pärast täpsustan) tegi küsitlusi pärast Londonis toimunud täiesti arusaamatuid noorte rahutuspuhanguid, kus ei olnud taga rassismi ega mingit religiooni, vaid lihtsalt peksti kõiki asju puruks. Tema leidis seose nende Londoni sündmuste ning munitsipaalpoliitikas masu ajal eelarvest huvi- ja klubilise tegevuse raha äravõtmise vahel. Meiegi tegime poliitilise valiku ja puudutasime otseselt kriminaalpoliitikat sellel ajal, kui me Eestis vajalikke kärpeid tegime. Aga ka kärbete vahel oli võimalik teha valikuid. Kohalikult omavalitsuselt noorte huvitegevuse tagamise kohustuse koos eelarverahaga äravõtmine tekitab kindlasti olukorra, kus noored on suuremas riskigrupis.
Ma arvan, et kriminaalpoliitika on väga oluline tulevikku suunatud poliitikavaldkond ja siin peab viis kuni kümme aastat ette mõtlema. Hoolimata sellest, et ma olen opositsiooni liige, tahan tunnustada justiitsministrit, kes selle asjaga sisuliselt tegeleb. Aitäh!

11:37 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu! Palun järgmisena kõnetooli Peeter Võsa!

11:37 Peeter Võsa
Lugupeetud minister! Austatud Riigikogu! Ettekanne oli põhjalik, vürtsitatud statistika ja arvudega. Võib tõesti rõõmu tunda, et kuritegevus on vähenemas, ja tuleb tunnustada töötegijaid tehtud töö eest. Aga kui rääkida statistikast, siis seda võib vaadata nii- ja naapidi. Seda me ju teame kõik. Ma tahan viidata mõnele kitsaskohale. Loomulikult tuleb ennekõike olla tänulik tehtud raske töö eest politseinikele, kes teevad seda tööd pisikese palga eest. Aga mõni asi päriselt ikka nii ei ole, nagu meile siin esitatakse. On tore, kui kõnepuldist kinnitatakse, et kriminaalpoliitika peab olema ratsionaalne ja erakondadeülene – jah, paljuski see niimoodi ongi – ning lisaks ka teaduspõhine. Hea on, kui ministeerium arvab, et kõigi kaalukamate seadusmuudatuste mõjusid tuleb analüüsida nii enne kui ka pärast seaduste rakendamist. Kui mitmel korral on siin saalis nõutud enne seadusmuudatuste tegemist analüüse ning kas ja kuidas neid on tehtud, seda võib igaüks ise stenogrammist järele vaadata. Ilmselt ei ole olukord nii hea, kui meile meeldiks.
Prioriteediks peetakse võitlust kuritegudega, mis ohustavad elu. Samuti on prioriteet võitlus alaealiste poolt ja alaealiste vastu toimepandud kuritegudega. Minu teada on see kirjas isegi koalitsioonileppes. Ma palusin pinginaabril selle kohta küsida, kuna olin enda küsimuse juba realiseerinud.
Nüüd alaealiste kuritegevusest. Me ei näe siin alaealiste kuritegevust selgitavaid tabeleid. Kui prioriteedid on niimoodi seatud, siis ma tahan küsida: mismoodi me saame anda oma heakskiidu, kui me ei näe, mis tegelikkuses toimub? Olen näinud ühte teistsugust statistikat, mille põhjal on varavastaste kuritegude hulk üldiselt küll vähenenud, kuid alaealiste toimepandud varavastaste kuritegude hulk hoopiski kasvab. Seesama statistika kinnitab, et alaealiste esmakurjategijate hulk on vähenenud, kuid retsidiivsus kasvab. Hea meelega oleksin näinud neid arve siin täna põhjalikult arutelu all, aga ei näinud. Miks seda meie eest varjatakse, mina seda öelda ei oska, aga ma kahtlustan, et see näitaks liiga selgelt trendi, et noorsoopolitseid rakendatakse ühtse korrakaitsepolitsei arendamise raames tööle hoopis liiklusjärelevalves.
Liiklusjärelevalvest ongi tehtud just nagu prioriteet nr 1. Ma ei eita, et see on tähtis, aga pange tähele: liiklussurmade ja vägivallasurmade suurusjärk on enam-vähem sama. Kas siin ei ole koht, kus küsida: millist teavitustööd oleme teinud, mida ette võtnud? Liiklus propagandaga, jah, on tegeldud väga korralikult. Aga vägivallasurmad? Kas politsei ei pööra liiklussurmadele ebaproportsionaalselt palju tähelepanu? Selle statistika suurim puudus on minu arvates see, et siin pole ära toodud põhilist indikaatorit. Mina sooviksin näha kuritegevuse muutust aastate jooksul 10 000 elaniku kohta kõigi kuritegude kaupa. Miks seda siin ei ole?

Aga heakene küll. Puudusi on veel, nendele võiks viidata veelgi, aga ma ei taha viriseda. Kaugel sellest. Need on lihtsalt vead, mida ma paluksin rohkem mitte korrata. Kui me neid ei korda, siis on statistika arusaadav, mõistetav ja aus ning me suudame selle abil paremini orienteeruda.
Palun ühe minuti juurde!

11:41 Aseesimees Laine Randjärv
Üks minut.

11:41 Peeter Võsa
Seda sellepärast, et me saaksime öelda järgmisel aastal ja ülejärgmisel aastal ja saja aasta pärast, et Eesti on tõepoolest hea ja turvaline koht, kus tasub elada. Aitäh!

11:41 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Kas soovitakse lõppsõna? Viis minutit.

11:42 Justiitsminister Kristen Michal
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tänan nende mõtete eest ja arvan, et kõik need küsimused, millele siin täna vastust sooviti, ka vastuse saavad. Mõtted, mis siin välja öeldi, on meil ju üsna samasuunalised. Ma lihtsalt tahtsin parandada seda, mida Peeter Võsa Keskerakonna esindajana ütles, et kuritegevuse statistikat ei ole. Tegelikult on see saadaval. Ma kutsun teid üles minema aadressile www.just.ee (see ei ole ajakirja, vaid Justiitsministeeriumi koduleheküIg), kus on olemas kogu statistika, igakuine kuritegevuse baromeeter kõikide kuriteoliikide kaupa. Kui mingid andmed ei ole kättesaadavad, siis küsige ja me hea meelega need teile anname.
Üks asi, mille eest mina Justiitsministeeriumis olen seisnud, on see, et meil on tegelikult väga head analüütilised ressursid ja võimekus. Kui uuringud ja analüüsid valmivad, siis samal päeval saavad need ka avalikuks. Võib-olla ma ettekandes ei jõudnud kogu statistikat tutvustada, aga ma soovitan seda vaadata. Järsku tuleb häid mõtteid, mida saab õiguskomisjonis või kuskil mujal vahetada.
Ma veel kord tänan kõiki, kes selles mõttevahetuses osalesid! Ma loodan, et meie ühistöö on edaspidi täpselt niisama viljakas, nagu see seni on olnud. Vist juba järgmisel nädalal hakkame õiguskomisjonis ühiselt arutama, kuidas kastreerida neid, keda tuleks kastreerida, ja kuidas piirata jälitamist, et inimeste põhiõigused oleksid paremini tagatud. Aitäh kõigile!

11:42 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu! "Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018" 2011. aasta täitmise aruande arutelu Riigikogus on ammendatud. Suur tänu kõigile osalejatele!

---

2. 11:44 Riigikogu avalduse "Tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele" eelnõu (179 AE) esimene lugemine

11:44 Aseesimees Laine Randjärv
Järgmine päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Marko Mihkelsoni, Margus Tsahkna, Kaia Iva, Tõnis Lukase, Andres Herkeli, Priit Sibula, Ülo Tuliku, Andrus Saare, Sven Sesteri, Peeter Laursoni, Aivar Koka, Annely Akkermanni, Siim Kabritsa, Toomas Tõniste, Liisa-Ly Pakosta, Andres Jalaku, Helmen Küti, Urmas Reinsalu, Marianne Mikko, Valdo Randpere, Peep Aru, Sven Mikseri, Indrek Saare, Jaanus Tamkivi, Väino Linde, Marko Pomerantsi, Lauri Luige, Margus Hansoni, Tõnis Kõivu, Eiki Nestori, Arto Aasa, Remo Holsmeri, Rait Maruste, Raivo Järvi, Jüri Jaansoni, Mati Raidma, Juku-Kalle Raidi, Kalle Laaneti, Aivar Riisalu, Mart Mere, Andres Anvelti, Ene Ergma, Tõnis Paltsi ja Maret Maripuu esitatud Riigikogu avalduse "Tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele" eelnõu esimene lugemine.
Kuna avalduste eelnõusid arutatakse Riigikogus küllaltki harva, siis lubage tutvustada selle eelnõu menetlemise korda. Kõigepealt on eelnõu esitajate esindaja ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, järgneb juhtivkomisjoni esindaja ettekanne, mis kestab samuti kuni 20 minutit. Kummalegi ettekandjale

võib Riigikogu liige esitada ühe küsimuse. Järgnevad läbirääkimised. Läbirääkimistel võtavad sõna fraktsioonide esindajad. Sellele järgneb lõpphääletus.
Asume esimese lugemise juurde. Ma palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Marko Mihkelsoni!

11:46 Marko Mihkelson

Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! Head kolleegid! Lubage mul tutvustada Riigikogu avalduse "Tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele" eelnõu, mille eelmisel nädalal andis parlamendi menetlusse 44 rahvasaadikut kõigist parlamendis esindatud fraktsioonidest.
Eesti riigil on suur moraalne auvõlg, mille kustutamist on oodatud juba pikki aastaid. Pole kahtlust, et iga riigi kohus on mäletada ja tunnustada neid, kes on tema eest võidelnud ning tema nimel riskinud ja kannatanud. Eesti on ühel või teisel viisil mälestanud vabaduse eest langenuid, kuid siiani pole Riigikogu tunnustanud inimesi, kes seisid Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest ning ühel või teisel viisil võitlesid Eestit okupeerinud totalitaarsete režiimide vastu. Tänu poliitilisele üksmeelele oleme just nüüd, iseseisvuspäeva künnisel, jõudnud selle ajaloolise hetkeni. Riigikogu on oma avaldusega asumas tunnustama Eesti Vabariigi kodanikke, kes tegutsesid Nõukogude Liidu või natsionaalsotsialistliku Saksamaa okupatsiooni aastatel Eesti Vabariigi *de facto* taastamise nimel.
Siinkohal pole sugugi üleliigne meenutada, et Eesti Vabariiki okupeeris rahvusvahelise õiguse vastaselt aastatel 1940–1941 Nõukogude Liit, aastatel 1941–1944 natsionaalsotsialistlik Saksamaa ning 1944–1991 taas Nõukogude Liit. Eesti Vabariik kaotas Teises maailmasõjas ja okupatsioonide tagajärjel viiendiku oma elanikkonnast tapetute, vangistatute, küüditatute või pagulastena. Eesti kodanikud osutasid vastupanu nii Saksa kui ka Nõukogude okupatsioonile. Eesti rahvas soovis Eesti riikliku iseseisvuse taastamist, mistõttu toimus Eesti kodanike võitlus okupatsioonivõimude vastu ja iseseisvuse taastamise eest nii relvastatud kui ka relvitu vastupanu vormis.
Ma esitan vaid ühe näite väga paljudest võimalikest. 1947. aastal lõid Võru kooliõpilased noorte kuperjanovlaste organisatsiooni. Ööl vastu 24. veebruari 1948. aastal levitati Võrus lendlehti ja sinimustvalgeid lipukesi. Tänavad olid gruppide vahel ära jaotatud, töötati kahekesi, lendlehed ja lipukesed kinnitati rõhknaeltega majaseintele ja plankudele. Lendlehed olid põhiliselt kirjutatud käsitsi, trükitähtedega, või trükitud kummist väljalõigatud tähtedega ning neil oli järgmine tekst: "Eesti mehed ja õppiv noorsugu! Organiseerige põrandaaluseid võitlusrühmi, koondage rühmadesse kõik ustavad isamaa pojad, kes on valmis andma kõik vaba Eesti uuestisünni eest! Päev, mil terve maailm algab otsustavat võitlust Venemaa hirmuvalitsusega, ei ole kaugel. Eesti mehed! Muretsege relvi ja laskemoona ning ilmuge noorte kuperjanovlaste põrandaaluse organisatsiooni esimesel kutsel relvastatult isamaa eest võitlema! Elagu ja loitku edasi meie südames Vabadussõja vaim, elagu sinimustvalge lipu kandjad! Surm punastele timukatele!" Kaks aastat hiljem vahistasid Nõukogude eriteenistuse üksused 49 kuperjanovlaste organisatsiooni liiget, peaaegu kõik, kes olid olnud aktiivsed. Organisatsiooni juhid mõisteti 25 aastaks, liikmed 10 aastaks vangilaagrisse.
Oma tänast avaldust tehes lähtume Eesti Vabariigi põhiseadusest ja tõsiasjast, et Teises maailmasõjas okupeeritud Eesti Vabariigi õiguslik järjepidevus ei katkenud.
Riigikogu avaldus tuleb veel ühe olulise tähtpäeva eel, mis lisab meie tänasele otsusele sümboolsust. Käesoleva aasta suvel möödub 20 aastat põhiseadusliku korra taastamisest Eestis. Mäletatavasti kiitsid Eesti kodanikud 28. juuni 1992. aasta referendumil heaks põhiseaduse, mis omakorda lähtus 1938. aasta põhiseadusest. Selle najal on taas rajatud vaba, demokraatlik ja õigusriigi põhimõtteid hindav ühiskond. See sai võimalikuks tänu kümnete tuhandete Eesti kodanike ennastsalgavusele rasketel okupatsiooniaastatel. Tänast avaldust tehes mõistab Riigikogu ühtlasi hukka Nõukogude Liidu ja natsionaalsotsialistliku Saksamaa repressiivse poliitika ning isikute tegevuse, kes nende režiimide teenistuses panid toime inimsusvastaseid kuritegusid, sõltumata nende kodakondsusest ja kuritegude toimepaneku kohast.
Head kolleegid! Ma kutsun teid üles seda avalduse eelnõu toetama. Nii täidame oma moraalse kohuse kõigi nende meie kodanike ees, kes oma siiras tahtes pika okupatsiooniaja jooksul tegutsesid Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel. Eesti rahvas mõistab tingimusteta hukka mõlemad eelnimetatud sõjalised okupatsioonid. Sellisele agressioonile Eesti Vabariigi vastu ei olnud mingit õigustust. Eesti austab igavesti oma vabadusvõitlejaid. Sügav kummardus nendele! Aitäh!

11:53 Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu ettekandjale! Kas on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Palun tagasi tulla, sest Andres Herkelil on küsimus. Palun natuke kiiremini reageerida! Palun, Andres Herkel!

11:53 Andres Herkel
Aitäh! Austatud ettekandja! Selle avalduse seletuskiri osutab Riigikogu avaldusele aastast 2002, millega mõisteti hukka okupatsioonirežiimide kuriteod, samuti Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee ja Euroopa Parlamendi vastavatele dokumentidele. Selliseid okupatsioonirežiimide kuritegusid hukkamõistvaid avaldusi on peale Eesti vastu võtnud paljude riikide parlamendid. Kas sääraseid avaldusi, millega tunnustatakse kodanikke ka relvastatud võitluse eest, on teisteski riikides olnud või on see kuidagi uudne aspekt, mille me siin sisse toome?

11:54 Marko Mihkelson
Aitäh! Ma ütlesin oma kõnes, et iga riigi kohus on ühel või teisel viisil tunnustada kõiki oma kodanikke, kes on võidelnud riigi iseseisvuse ja vabaduse nimel. Seda on eri riikides tehtud eri moel. See samm, mille me astume täna selle avalduse vastuvõtmisega, on esmajärjekorras tähtis kõigile nendele Eesti kodanikele, kelle teod Eesti riigi iseseisvuse taastamisel on väärt tunnustust.

11:55 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Yana Toom!

11:55 Yana Toom
Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Minul paluti küsida sellist asja: mida tähendab see, et me selles tekstis räägime Eesti Vabariigi kodanikest? Mis ajal pidid nad Eesti Vabariigi kodanikud olema? Kas see tunnustus käib näiteks ka nende inimeste kohta, kes ei olnud Eesti Vabariigi kodanikud siis, kui nad toetasid Eesti Vabariigi iseseisvumist Balti ketis seistes, aga kes tänaseks on Eesti kodanikud?

11:55 Marko Mihkelson
Aitäh selle küsimuse eest! Nii nagu avalduse eelnõus kirjas on, me avaldame tunnustust kõigile Eesti Vabariigi kodanikele, kes on oma tegevusega seisnud selle eest või tegutsenud selle nimel, et Eesti riiklik iseseisvus taastataks. Ma arvan, et kõik, kes on eri aegadel oma tegudes astunud samme selle nimel, võivad selle avaldusega tunnustust leida.

11:55 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu! Palun, Tõnis Lukas!

11:56 Tõnis Lukas
Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! See on kiiduväärne ja ammu oodatud avaldus, milleks on pikalt ettevalmistustöid tehtud. Aga Eestis on praegugi vastupanuliikujate rühmi, veretus vabadusvõitluses osalejaid, keda juriidiliste nüansside tõttu ei ole täielikult rehabiliteeritud. Kas see avaldus annab võimaluse ka need juriidilised nüansid kõrvaldada ja see ebaõiglus nende inimeste suhtes likvideerida?

11:57 Marko Mihkelson
Aitäh selle küsimuse eest! Me avaldame selle avaldusega ennekõike poliitilist tunnustust. See on poliitiline avaldus ja me avaldame veel kord eelkõige moraalset tänu kõigile nendele Eesti kodanikele, kes erinevate okupatsioonide aastatel tegutsesid Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel.

11:57 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Liisa-Ly Pakosta!

11:57 Liisa-Ly Pakosta
Aitäh! Hea ettekandja! Mida vastaksid nendele kriitikutele, kes on väitnud, et see avaldus ei olevat õiglane?

11:57 Marko Mihkelson
Aitäh! Minu arvates on see avaldus väga õiglane.

11:57 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Aivar Riisalu!

11:57 Aivar Riisalu
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mina isiklikult olen kogu aeg elanud ja käitunud vaba Eesti põhimõtete järgi. Mulle tundub, et see avaldus on liiga pehme. Kas me ei oleks pidanud ikkagi olema natuke julgemad ja tublimad?

11:58 Marko Mihkelson
Aitäh selle küsimuse eest! Mul on väga hea meel, et hoolimata oma arvamusest oled sa algatajatega liitunud. Ma arvan, et kui seda teksti väga põhjalikult lugeda, siis see ütleb palju enam, kui võiks öelda mõnigi väga pikk tekst.

11:58 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Peeter Võsa!

11:58 Peeter Võsa
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas see on nüüd esimene samm sinnapoole, et ka Harald Nugiseks saab lõpuks mõne riikliku autasu, või on seda liiga palju oodata?

11:58 Marko Mihkelson
Aitäh! Ma rõhutan veel kord, et selle tunnustuse avaldamisega siin Riigikogus me ei pööra kindlasti mitte tähelepanu üksikisikutele või üksikutele gruppidele. Me ei moodusta nimekirju. Minu arvates on väga oluline, et Riigikogu oma tänase avaldusega, tehes seda loodetavasti poliitilise konsensusega, nagu me nägime juhtivkomisjoni istungil, avaldab tunnustust kõigile nendele Eesti kodanikele, kes ühel või teisel viisil tegutsesid okupatsiooniaastatel Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel.

11:59 Aseesimees Laine Randjärv
Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu! Ma palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

11:59 Mati Raidma
Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! Austatud kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas seda avalduse eelnõu, mille 44 Riigikogu liiget 8. veebruaril esitasid, enne esimesele lugemisele esitamist oma 9. veebruari istungil. Arutluse all oleva Riigikogu avalduse eelnõu eesmärk on tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele, kes tegutsesid Nõukogude Liidu või natsionaalsotsialistliku Saksamaa okupatsiooni aastatel Eesti Vabariigi *de facto* taastamise nimel. Ka Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 54 sätestatakse: "Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Kui muid vahendeid ei leidu, on igal Eesti kodanikul õigus osutada põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslikku vastupanu." Tunnustagem selle õiguse kasutajaid! Ühtlasi mõistetakse avaldusega veel kord hukka Nõukogude Liidu ja natsionaalsotsialistliku Saksamaa repressiivne poliitika ja nende isikute tegevus, kes nende režiimide teenistuses panid toime inimsusvastaseid kuritegusid.
Riigikaitsekomisjon otsustas oma s.a 9. veebruari istungil konsensusega teha Riigikogu juhatusele ettepanek lülitada arutluse all olev avalduse eelnõu muutmata kujul esimeseks lugemiseks Riigikogu viienda töönädala päevakorda teisipäeval, 14. veebruaril. Riigikaitsekomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Lisaks otsustas riigikaitsekomisjon 9. veebruari istungil konsensusega teha Riigikogule ettepanek panna avalduse eelnõu esimesel lugemisel lõpphääletusele ja Riigikogu avaldusena vastu võtta. Tänan!

12:01 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, Jevgeni Ossinovski!

12:02 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma osaliselt jätkan Yana Toomi küsimust eelmisele ettekandjale. Kuidas selles avalduses teie arvates tõlgendatakse mõistet "Eesti kodanik"? Kas Eesti kodanik on see, kellel nõukogude ajal oli kuskil keldris Eesti kodaniku pass, või mõistetakse Eesti kodanikku laiemalt kui eestimaalast, kes võitles Eesti Vabariigi *de facto* taastamise eest?

12:02 Mati Raidma
Aitäh! Ma tsiteerisin Eesti Vabariigi põhiseadust, kus on kirjas Eesti kodaniku kohus. Sellest tulenevalt on ka meie kui Riigikogu liikmete moraalne kohus tunnustada neid kodanikke, kes seda põhiseaduse mõtet on realiseerinud oma tegevuses, oma vastupanuvõitluses, taastamaks Eesti iseseisvust. See on moraalne hinnang. Nagu eespool mainitud, ei kaasne selle avaldusega ei mingeid nimekirju ega erandeid. Kui inimene oma sisimas tunneb, et ta on selle panuse andnud, siis ma ei näe mitte mingit põhjust, miks ta ei võiks seda tunnet positiivselt tunda ja seda väärtustada.

12:03 Aseesimees Laine Randjärv
Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, Mati Raidma! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Palun, Urmas Reinsalu! Kaheksa minutit.

12:04 Urmas Reinsalu
Hea rahvaesindus! Täna on minu rahvasaadikuna tegutsemise aja kõige tähtsam hetk. Mõtlen täna paljudele elusolevatele meestele ja naistele ning neile, kes on siit ilmast lahkunud. Paar nädalat tagasi oli mul kokkusaamine Heli Susiga, kes pani südamele, et meie, noorem põlvkond, peame parlamendi selge avaldusega Eesti vabaduse taastamise eest võidelnuid tunnustama. Selle tunnustuse lähtealus on õiguslik järjepidevus. Õiguslik järjepidevus on meie kaitsekilp. See on suur privileeg, aga seda ei ole võimalik kohaldada katkendlikult. Õiguslik järjepidevus on ka kohustus, mida tuleb väärikalt ellu rakendada, puudutagu see siis piiriküsimusi, kodakondsust või omandisuhteid. Sellest tõdemusest Riigikogu avaldus lähtubki.
Eesti Vabariigi õiguslik järjepidevus on üks 1991. aastal taastatud Eesti omariikluse õiguslikke põhialuseid. Rahvusvaheliselt käsitletakse Eestit 1918. aastal loodud riigina, mitte pärast Nõukogude Liidu lagunemist tekkinud riigina. Aastatel 1940–1991 oli Eesti okupeeritud. Seda põhimõtet on tunnustanud nii lääneriigid kui ka Euroopa Inimõiguste Kohus.
1944. aasta septembris moodustas Jüri Uluots, olles peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes, valitsuse, mis on Eesti järjepidevuse osa. Jüri Uluotsa rolli Eesti riikliku järjepidevuse kandjana olukorras, kus Nõukogude Liitu küüditatud ja hiljem vangistatud Konstantin Päts ei saanud oma ametikohustusi täita, tunnustati juba 1941. aasta sügisel, kui oli selgunud, et samuti küüditatavate nimekirjas olnud Jüri Uluotsal oli õnnestunud pääseda. Jüri Uluotsa avalik üleskutse, tulenevalt õigusliku järjepidevuse printsiibist, oli Eesti riikliku tahte väljendus. Sellel alusel Eesti taaskordse okupeerimise vastu võidelnud mehed ja naised väärivad tagantjärele tunnustamist vabadusvõitlejatena, nagu ka sajad Saksa okupatsiooni aegse rahvusliku vastupanuliikumise liikmed, kes langesid Saksa okupatsioonivõimude repressioonide ohvriks, ja tuhanded soomepoisid, kes vältimaks Saksa mobilisatsiooni põgenesid Soome, et võidelda Nõukogude Liidu vastu Soome armee ridades.
Vastupanu kommunistlikule totalitarismile ei lõppenud aga Otto Tiefi valitsuse hävitamisega. Juhtivad lääneriigid ei tunnustanud Balti riikide okupeerimist, tegevust said jätkata Eesti Vabariigi diplomaatilised esindused.
Kodumaal jätkas vastupanu 1944. aasta sügisel tekkinud vastupanuliikumine, mille liikmeid rahvas metsavendadeks nimetas. Metsavennaks võib pidada neid kümneid tuhandeid mehi ja naisi, kes end nõukogude võimu eest varjasid ja/või nõukogude võimule aktiivset vastupanu osutasid. Tuhanded metsavennad langesid võitluses, veelgi rohkem metsavendi ja neid aidanud inimesi langes repressioonide ohvriks. Nõukogude võimul õnnestus aktiivne relvastatud vastupanu hävitada 1950. aastate keskpaigaks, kuid üksikud metsavennad jätkasid enda varjamist Nõukogude Liidu viimaste aastakümneteni. Nende võitlus väärib kahtlemata Eesti riigi täielikku tunnustust.
Metsavendadelt võtsid vastupanu teatepulga üle peamiselt koolinoortest koosnenud põrandaalused vastupanuorganisatsioonid. Osa neist oli tekkinud juba varem, kuid suurem osa tegutses 1950. aastatel. Enamiku neist purustasid julgeolekuorganid. Vastupanuorganisatsioonide liikmed pidid oma tegevuse

eest maksma pikaajalise vanglakaristusega.
Järgnevatel aastakümnetel tegutsesid Eesti riikluse taastamise nimel nn teisitimõtlejad, kuigi seda perioodi on kutsutud ka avaliku vastupanu ajaks. Vastupanu kandsid nii illegaalsed organisatsioonid ja põrandaalused väljaanded kui ka avalikult erinevate pöördumiste, kirjade või väljaastumiste kaudu totalitaarse süsteemi vastu astunud mehed ja naised. Oma tegevuse eest maksis suur hulk neist kas repressioonide või vangistusega.
Kõikide nende tegevus viis kokkuvõttes Eesti riikluse taastamiseni ning väärib seetõttu Eesti Vabariigi ühemõttelist tunnustust.
Eesti Vabariigi kodanike tegevus omariikluse taastamise nimel ei katkenud ei okupeeritud Eestis ega väljaspool seda ning viis Eesti iseseisvuse taastamise ja selle rahvusvahelise tunnustamiseni 1991. aastal. Eesti Vabariigi kodanike tegevus oma riigi taastamise nimel on üks olulisemaid asjaolusid, mis eristab Eestit ning ka Lätit ja Leedut nendest riikidest, mis tekkisid pärast Nõukogude Liidu lõplikku kokkuvarisemist 1991. aasta viimasel veerandil.
Oma otsusega tunnistab Eesti rahvaesindus, et riigil on järjepidevad ja kestvad kohustused oma kodanike eest seismisel. Eesti iseseisvuse nimel tegutsemise tunnustamine on ühtlasi käitumisjuhis praegustele ja tulevastele kodanikele otsustavates olukordades valiku tegemisel. Eesti vabaduse taastamise eest võidelnute tunnustamine ei lõpe selle avaldusega, vaid jätkub. Loodan, et lähiaastatel avame ühiselt Islandi väljakul vastupanuvõitluse mälestusmärgi.
2003. aastal Riigikogus vastu võetud okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus defineerib isikute kategooriad, keda Eesti Vabariik tunnustab õigusvastaste repressioonide ohvritena. Valdav osa eespool loetletud kategooriatesse kuuluvatest isikutest kuulub ühtlasi selle seaduse ühe või teise definitsiooni alla.
Avalduse eesmärk on tasuda Eesti Vabariigi auvõlg nende ees, kes hoolimata natsistlikust või sovetlikust okupatsioonist ei kaotanud usku iseseisva Eesti Vabariigi väärtustesse ja astusid tegelikke samme Eesti Vabariigi taastamise nimel. Riigikogu langetab Eesti rahva nimel teie ees pea.

12:11 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Palun, Aadu Must!

12:11 Aadu Must
Austatud juhataja! Head kolleegid! Meie fraktsioon palus selle küsimuse analüüsimise ettevalmistamisega tegelda minul kui ajaloolasel. Ma jäin selle asjaga natuke jänni. Esmapilgul võib tunduda, et täna vastuvõetav deklaratsioon räägib ajaloost. Nii see päriselt ei ole. Ajalugu on karm ja keeruline asi. Selle mõistmisele see täna menetletav üsna lihtsakoeline dokument midagi olulist nagu juurde ei annagi. Mida on meil lisada sellele, kui Lennart Meri juba ammu rääkis, et Teine maailmasõda ei olnud eestlaste kodusõda, et inimsusvastased kuriteod on aegumatud, kuid vennaviha mitte? Või mida lisada 85-aastase vabadusvõitleja kirjale, kes kirjutas, et Teine maailmasõda oli Eestile pealesunnitud sõda ja me sõdisime eri vaenupooltel üksteise vastu sundvaenlastena? Teine maailmasõda oli ühe väikese riigi ja rahvuse suur tragöödia, mis ei tohi kunagi korduda.
Aga samas, nagu ma juba ütlesin, ei ole see ajalooküsimus, sest muidu peaksime hakkama rääkima tunduvalt mitmekihilisemast pirukast. Peaksime hakkama rääkima sellest, et oli okupatsioon ja võib-olla oli isegi midagi hullemat, kui sellest kujunes anneksioon jne. Aga ajaloolased teavad, et enamikust deklaratsioonidest ei tulene hinnangut hinnatava objekti kohta, küll aga saab teavet hindajate kohta. Selleks deklaratsioonid on ja kindlasti on deklaratsioonil ka sellisena oma väärtus. Ajalugu peab tundma, aga selles ei saa ju elada.
Niisiis tuleb seda deklaratsiooni vaadata ka päevapoliitika pilguga. Siin on nii plusse, millest tahaks rääkida pidulikus toonis, kui ka miinuseid. Neist võib vist ka rääkida. Siit kõnetoolist on korduvalt öeldud ühte vana head tõde, et parlamendis üldiselt hoidutakse igat sorti deklaratsioonidest. Parlamenditöö on teistsugune. Ka mina hoidun täna refereerimast mõnda meie parlamendis hurraaga vastu võetud varasemat deklaratsiooni, mis tagantjärele vaadatuna tundub üsna vigasena, eriti kui selle teksti võrrelda parandusettepanekutega, mida sellesama dokumendi kohta pakuti, aga mis maha hääletati. Ega täna vastuvõetava dokumendi tekkimine ja allakirjutamine päris lääneliku demokraatia mallide järgi käinud. See käis just nii, nagu Eesti parlamendis on kombeks ja nagu meile on jõukohane. Korrektne olnuks ilmselt nendelt, kellelt allkirja küsiti, küsida ka osalust dokumendi ettevalmistamisel, aga seekord läks lihtsalt teistmoodi.

Me arutasime deklaratsiooni oma fraktsioonis ja jõudsime järgmiste arusaamadeni. Leidsime, et sellel deklaratsioonil on oma väärtus, selleks et elu ja tööd selles suunas edasi viia. Kindlasti väärivad tunnustust need inimesed, kes on pühendanud oma hinge ja ihurammu oma riigi taastamisele ja hoidmisele. Küllap on meil igaühel perekonnas või suguvõsas inimesi, kellest me täna selles avalduses räägime. Nii ka minul. (Ma kuulsin naeru. Täpsustan: ma ei mõtle iseennast, vaid mõtlen oma vanaisa, kes sõdis Eesti vabaduse eest ja oli Vabadusristi kavaler. Aitäh, et sellele naeruturtsatusega tähelepanu juhiti!) Aga me arutasime ka seda, et nendel inimestel ei ole puudus mitte ainult tunnustusest, vaid paljudel neist on puudus ka parematest elamistingimustest. Neil Riigikogu liikmetel, kes saavad deklaratsioonist innustust ja tuge ega kavatse neid inimesi tulevikus mitte ainult sõnades tunnustada, vaid kavatsevad ka praktiliste sammude kallal selles suunas edasi töötada, on moraalne õigus ja ka moraalne kohustus selle deklaratsiooni poolt hääletada.

12:15 Aseesimees Laine Randjärv
Kas soovite kolme minutit lisaaega?

12:15 Aadu Must
Palun jah! Veel me leidsime, et kindlasti peaksid selle deklaratsiooni poolt hääletama need, kes peavad vajalikuks elus tehtud vigu parandada, olgu siis tegemist nende enda või teiste vigadega. Poolt peaksid hääletama ka need, kes ei taha, et Euroopas Eestit väikeseks ja tigedaks natsiriigiks peetakse. Just sellistest suundumustest on välisdiplomaadid meile kahjuks ju rääkinud.
Head kolleegid! Need ongi põhjused, miks ma selle deklaratsiooni poolt hääletan ja soovitan teistelgi seda teha. Aitäh teile!

12:17 Aseesimees Laine Randjärv
Aitäh! Ma palun järgmisena kõnetooli Mart Mere!

12:17 Mart Meri
Proua juhataja! Lugupeetav Riigikogu! Täna arutatava Riigikogu avalduse uudsus ilmneb õieti kahel moel. Esiteks torkab silma selle tähelepanuväärne lühidus. Lühiduses peitub võlu eeldusel, et see on ammendav. Teiseks, sellega avaldatakse küll tunnustust, aga mitte tunnustust mundritele, isegi emakeelele mitte, vaid inimestele, Eesti kodanikele, kes Nõukogude ja Natsi-Saksamaa okupatsiooni ajal aastail 1940–1991 ei loobunud iseseisvuse ideest, kes olid veendunud või vähemalt lootsid, et riigikaotus on ajutine, ning kes olude kiuste või olude lubades tegutsesid iseseisva Eesti riigi taastamise nimel. Need inimesed pidid toime tulema oma olevikuga. Toimetulek minevikuga on mõnikord niisama keeruline, see on valmistanud peamurdmist paljudele rahvastele ja riikidele. Eesti ühiskond pole siin erand. Siinne avalduski on üks järjekordne tähis selle toimetuleku käänulisel teel. Avalduse eelnõu seletuskirjas on viide mitmetele, aga mitte kõikidele rahvusvahelistele ja riigisisestele dokumentidele, millega Eesti on hukka mõistnud okupatsioonirežiimide kuriteod, aga ka tunnustanud vastupanuvõitlejaid. Kas siis siin täna pole mitte tegemist lahtisest uksest sissemurdmisega? Sarnase sisuga poliitiliste avalduste kordamine devalveerib lõpuks nende sisu ja pihustab sõnumi argielu retoorikaks. Ons tänasel avaldusel praktiline otstarve või vaid hetkeline, juhuslik päevapoliitiline väärtus? Algatajana loodan, et see siiski nii pole.
Esinen siin sotsiaaldemokraatide saadikurühma nimel, ent tahan esineda ka minevikuga parema, mõistlikuma toimetuleku huvides. Meil on mälestused, meil on teadmised, meil on faktid, aga meil ei ole õnneks ammu enam okupante. Eesti on vaba ja tahan loota, et nüüd on juba ka Eesti ühiskond võimeline oma ajalooga tasakaalukalt, avatult ja ausalt toime tulema. See avaldus panebki suurema rõhu poolehoiule, mitte hukkamõistule, nagu sageli selliste tekstide puhul kipub olema. Täna me avaldame tunnustust kõigile neile söakatele Eesti inimestele, kes sõna ja teoga kaitsesid ja toetasid iseseisvuse idee püsimist läbi kogu riigikaotuse aja, ja nendele, kes asusid omariiklust taastama kas Rahvarinde ridades, kodanike komiteedes või muinsuskaitse seltsides, sõltumata usutunnistusest ja emakeelest. See võiks olla võti tänase avalduse avaramaks tõlgendamiseks. Tänan!

12:21 Aseesimees Laine Randjärv
Suur tänu! Ma palun kõnetooli Raivo Järvi!

12:21 Raivo Järvi

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kummaline mõelda, et juba kaheksa aastat olen ma siin Riigikogus töötanud. Kui mind siia esimest korda valiti, siis minu esivanemad, hallipäised nagu ka need kohalviibijad siin, ütlesid: "Vaata, poiss, et sa seisaksid nende poiste eest, kes kunagi hirmsat vett ja vilet said, ning et nad kuidagi, mingilgi viisil tunnustust saaksid."

Mul on hea meel, et me oleme leidnud selle kollektiivse tarkuse, kuidas tulla välja sellest dilemmast, mis ei ole tegelikult üldsegi mitte kergete killast. Ma mäletan väga hästi, kui needsamad hallipäised väärikad inimesed käisid meil fraktsioonis. Minagi esinesin siis justkui kahe käe žestiga: siit, südame poolt, ma mõistan teid, aga siit, pea poolt vaadates on seda kõike oh kui raske teostada. Me teame, kes olid liitlased Teises maailmasõjas, me teame, kelle kasuks ja kelle kahjuks toimus Nürnbergi protsess, ja me teame väga hästi, et Nõukogude Venemaa üle pole Nürnbergi protsessi siiamaani toimunud. Just seetõttu ilutsevad siiamaani sirbid ja vasarad Venemaa hoonetel, samal ajal kui Saksamaal oleks svastika hoonetel täiesti mõeldamatu.

Ma toon teile näiteks ühe episoodi. Kui meie volinik Euroopa Liidus Siim Kallas käis Berliinis holokaustiteemalisel näitusel, siis näidati talle vagunit, millega küüditati juudi vange gaasikambritesse. Kui tema abikaasal Kristil paluti ka sinna vagunisse minna, ütles Kristi, et ta ei lähe sinna, sest ta on seal lapsena juba olnud. Kõik olid hämmingus. See küüditamise aspekt on lääneliitlastele justkui arusaamatuks jäänud.

Täpselt samamoodi, nagu me kuulsime selle avalduse ettevalmistamisel, valitses läänes arusaamatus, mida köeti üles ka ida poolt, kas me tõepoolest hakkame vastandama ühte mundrit teisele, ühte glorifitseerides. Mul on äärmiselt hea meel, et me oleme sellest üle saanud.

Kui rääkida, muide, idamõõtmest, siis meenutan veel ühte episoodi. Pärast pronksiöö sündmusi pandi mind Vene raadiojaama Majak eetris vastamisi Arnold Merega ja seal oli veel kaks Vene professorit. Arnold Meri ütles ausalt, et kui Nõukogude väed sisenesid Tallinnasse, siis valitses vaikus, vastupanu ei olnud, sinimustvalge lipp lehvis Pika Hermanni tornis. Siis ütlesid need kaks Vene professorit, et ärge unustage, et partisanivõitlus Eestis käis kuni 1960. aastate lõpuni, mille peale saatejuhil oli suumulk kinni. Kõik säärased episoodid on praegu siia justkui kokku veetud.

Needsamad lääneliitlased on jällegi küsinud, kas oli õige meie poolt nii austatud professor Uluotsa üleskutse kõikidele Eesti poistele minna vabatahtlikult kaitsma Eestit veelgi õõvastavama režiimi eest kui see, mis Eestis sel hetkel valitses. See ilmselt ei ole korrektne võrdlus, sest juudi kogukond ei mõistaks seda mitte kunagi, aga sündmus kui säärane oli olemas.

Nii et on küsimus, kas kõik taandub sellele sinimustvalgele, mis oli siin, südames, või oli sinimustvalge ka varrukal, ehk kas siin oli haakrist või sinimustvalge. Me teame, milline on vastus. Tegelikult taandubki kõik sellele meie sees olevale sinimustvalgele. Me ei saa luua mundrilisi eraldusmärke nendele Pitka-poistele, kes tegid relvituks Wehrmachti kaasvõitlejaid, selleks et kas või mõnekski hetkeks säästa Otto Tiefi valitsuse lippu ning lubada veel inimestel Eestist lahkuda ning säilitada Eesti riigi järjepidevust välisriikides. Meil on äärmiselt raske seda eraldusmärki välja tuua. Mul on väga hea meel, et see avaldus on loonud võimaluse leida just nimelt tee siia.

Ma võtaksin oma kõne kokku puhtisikliku näitega.

Palun kolm minutit lisaaega!

12:25 Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit.

12:25 Raivo Järvi

Minu isal oli kaks venda. Kaks kolmest vennast pääsesid sellest kadalipust küll mundrit kandes, aga ühtegi pauku laskmata, kuid see kõige noorem, see kõige väiksem läbis Praha põrgukatla. Kui ta seisis Balti jaamas, peenike kael halli mundri sees, siis oli ema teda saatmas. Me kõik oleme näinud emotsionaalseid Itaalia filme, Vene filme, kui ema saadab halades oma poega rindele. See, kuidas minu vanaema minu onu Ahto suhtes käitus, võtabki võib-olla kokku kogu selle avalduse. Ta pani lihtsalt käe poja põse peale ja ütles: "Ole siis tubli poiss!"

12:25 Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Muudatusettepanekuid me läbi vaadata ei saa, sest neid ei ole laekunud. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku panna avalduse eelnõu lõpphääletusele, siis me asume hääletamisprotseduuri ette

valmistama.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele avalduse "Tunnustuse avaldamine Eesti kodanikele" eelnõu 179.
Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt 71 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Eelnõu on avaldusena vastu võetud.
(Aplaus.)
Austatud Riigikogu! Suur tänu! Päevakord on ammendatud. Soovin kõikidele kaunist sõbrapäeva!

Istungi lõpp kell 12.29.